

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermes Theologicvs, Id est Synopsis totius Theologiæ, perspicuè, doctè, subtiliter, ac breviter discussa

Et In octo Partes ... distincta ...

De Poenitentia Et Reliqvis Sacramentis

Vindalium, 1646

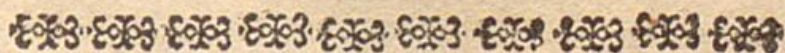
Cap. XI. De matrimonio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38867

DE POENITENTIA. CAP. X. 217

ex iis qui in clero sunt constituti, cum mulieribus habitet: per illa enim verba non intelliguntur omnes clerici, sed ij tantum qui in clero sunt constituti, cum obligatione seruandi, castitatem quales sunt Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, qui propter votum continentiae, eorum ordinationibus annexum, dicuntur in sacris constituti.

CAPVT XI.

De Matrimonio.

SECTIO I.

*De sponsalibus ad Matrimonium
requisitis.*

CONCLUSIO. I.

AD valorem sponsalium requiritur promissio exterius facta.) Hic enim sumimus sponsalia, pro futurarum nuptiarum promissione: quod autem talis promissio exterius fieri debeat, ea ratione ostenditur, quia si esset interna, non modo non sufficeret ad sponsalia, verum de poenitentia. **K**

nequidem ullam obligationem induceret. In eo enim distinguitur promissio homini facta, ab ea quæ fit Deo, quod huc etsi interna obligat, quia Deus qui intuetur cor, eam acceptat, Illa verò non obligat, nisi ab homine acceptetur, ac proinde nisi signo aliquo exterius manifestetur. Sufficit autem siue hoc fiat verbis, siue scripto, siue alio quocumque modo qui ipsis contrahentibus mutuum consensum sufficienter exprimat. Imò interdum taciturnitas est signum sufficiens consensus, ut si parentes, aut tutores Titij pro eo præsentè contrahant sponsalia, & ille sileat; tenetur enim consentire, aut certe contradicere; quare si non contradicit, censetur consentire.

CONCLUSIO II. Requiritur etiam ad valorem sponsaliū, ut promissio sit mutua, & ex deliberatione ad peccatum sufficienti, procedat. Prior pars probatur: nam cum sponsalia sint veluti quædam Matrimonij inchoatio, sicut in hoc, ita & in illis obligatio & vinculum ex utraque parte esse debet. Unde si unus promittat & alter promissionem acceptet, nec vicissim repromittat, irrita sunt sponsalia. Et acceptans ad nihil tenetur, cum nihil repromiserit; promittens verò tenetur sub mortali, per se lo-

DE POENITENTIA. CAP. XI. 219

quendo, Matrimonium contrahere, si ex gratitudine aut benevolentia promissit, & alter diu repromissionem non differat, quia promissio fuit acceptata, & est de re graui. Quod si promissit tantum per modum contractus respectiui, vt ordinariè contingit, ad nihil obligatur, nisi alter repromiserit.

Posterior pars suadetur: nam cum sponsalia sub mortali obligent, talem deliberationem necessariò postulant, vt valida sint. Accedit quòd cum sponsalia sint quædam dispositio ad Matrimonium, requirunt perfectam & plenam libertatem, quæ à ratione dirigente, & à voluntate libera procedat. Non requiritur tamen ea libertas, quæ ex maturo consilio, & omnium circumstantiarum præuisione procedit, cum pueri septimo ætatis anno sponsalia validè contrahere possint, quo tempore maturo consilio præditi esse nequeunt. Ceterum in dubio, an adfuerit sufficiens deliberatio, nec ne, præsumendum est eam adfuisse, donec aliud constet.

C O N C L U S I O III. Requiritur præterea ad valorem sponsalium, vt promissio fiat animo verè promittendi, adeòque se obligandi. Probatur, quia cum sponsalia sint contractus vtrique promissorius & obligatorius, ea nequeunt

subsistere, nisi contrahentes verè intendant promittere, seque ad seruandum promissa obligare.

Vnde si quis sponsalia contrahit fictè animoque se non obligandi, contractus non valet, adeoque vi promissionis non tenetur exequi quod promisit. Quòd si promittens habet animum verè promittendi, & se obligandi, non tamen promissum implendi, sponsalia valent, & qui ita promisit matrimonium inire tenetur. Cùm enim promissio verè & animo se obligandi facta fuerit, praua intentio non standi promissis, obligationem illam tollere non potest.

Notandum tamen 1. cum qui fictè promisit, teneri ex probabiliori sententia, implere promissum, si fictæ promissioni iuramentum apposuit. Nam etsi habuerit animum se non obligandi, & ex eo capite nulla oriatur obligatio, eò ipsò tamen quòd voluntariè Deum assumpserit in testem futuri matrimonii, Religio & reuerentia erga ipsum postulat, vt id exequatur quod exterius promisit, Ea tamen non sunt vera sponsalia, neque ex his oritur impedimentum publicæ honestatis, ob defectum veræ promissionis, quæ ad essentiam sponsalium pertinet.

Notandum 2. cum qui fictè promisit

DE POENITENTIA. CAP. XI. 227

matrimonium, etsi non teneatur, vi promissionis, exequi quod promisit, posse id teneri ratione iniuriæ, aut damni illati. Sic qui deflorauit virginem, sub spe matrimonij, quod ei fictè promisit, tenetur eam ducere; quia iustitia commutativa obligat ad reddendum id quod debetur, ille autem debet ex iustitia, consensum in futurum matrimonium, cum sub spe illius, puella ei fecerit copiam sui corporis. In contractibus enim in quibus habet locum, do, vt des, facio, vt facias, quando vnus contrahentium, id de quo agitur expleuit, tenetur alter ex iustitia similiter id ipsum exequi quod promisit, saltem si damnum illatum aliter resarciri non possit.

Excipe, nisi vir genere, aut diuitiis foeminam notabiliter excedat, aut nisi ex variis indiciis facile potuerit foemina deprehendere, se decipi à promittente. In quibus etiam casibus nulla requiritur compensatio vt plurimum, quia foemina potius seipsam decepit, quam decepta fuerit, & sibi imputare debet, quod deflorata sit. Si tamen viri genus aut diuitias ignorabat, vel ille ita promisit, vt vir prudens non potuisset facile præsumere dolum, pecuniis satisfacere debet. At neque tunc tenetur defloratam du-

cere, cum multò maius quid sit, eum tali formine nubere, quàm eam ab illo fuisse defloraram; atque adeò compensatio multis partibus excedat damnum illatum.

CONCLUSIO IV. Ut valeant sponsalia, ea debent contrahi inter personas ad matrimonium habiles, & quæ habeant ætatem à iure statutam.) Ut hoc clarè percipias, Observandum 1. non tantùm inualidè contrahere sponsalia eum, qui laborat impedimento dirimente, sed etiam qui habet impedimentum tantum impediens. Quia sicut prior inualidè spondet matrimonium, eo quòd inhabilis est ad illud: ita posterior inualidè sponsalia contrahit, quia non potest validè se obligare ad id, quod non nisi illicite fieri potest, quale est matrimonium cum tali impedimento.

Hoc autem procedit tantùm, quando impedimentum est perpetuum, quod scilicet tolli non potest, sine dispensatione. Nam si sit temporale, potest eo affectus promittere matrimonium, pro tempore quo ablatum erit, & consequenter sponsalia contrahere; ut fit in impubertibus, qui valide contrahunt sponsalia, etsi ante annos pubertatis matrimonium valide inire nequeant. Nec refert quòd impedi-

DE POENITENTIA. CAP. XI. 217

mentum perpetuum dispensatione tolli possit: nam eo affectus, non potest matrimonium alteri promittere, nisi sub conditione obtinendæ dispensationis, ac proinde eiusmodi promissio non erit absoluta, qualis esse debet ad sponsalia, donec dispensatio obtenta sit.

Observandum 2. ad valide contrahenda sponsalia, requiri ætatem septem annorum completam. Dicitur autem illa ætas completa, ex communiori sententia, si ultimus dies septimi anni incep- tus sit, non autem si desint, aliqui dies. Quod si malitia supplet defectum ætatis, ita ut pueri ante expletum septimum annum, sufficienti iudicio præditi sint ad contrahenda sponsalia, possunt ante illud tempus determinatum, valide sponsalia inire, sicut in simili casu, matrimonium valide contrahitur ante aetatem pubertatis, ut dicitur infra. Quia illud tempus non præscribitur ut necessarium, sed quia ius præsumit, in ea ætate usum rationis illucescere.

CONCLUSIO V. Sponsalia solvuntur ex mutuo consensu: item per professionem emissam in religione approbata, & per votum illius.) Prima pars probatur, quia omnis res si dissolubilis sit, per easdem causas dissolvitur, per

quas nascitur ex cap. i. de regulis iurist
atque sponsalia ex mutuo sponzorū cō-
sensu nascuntur, & sunt dissolubilia,
ergo per eorum consensum solui possunt.
Quod verum est, etiamsi firmata sint iu-
ramento. Et in eo distinguntur sponsalia
à matrimonio, quod siue consummatum,
siue duntaxat ratum sit, ex mutuo con-
iugum consensu, quoad vinculum solui
nequit.

Notandum est autem hæc intelligi de
sponsalibus puberum: nam quod spectat
ad sponsalia impuberum, ea non possunt
ex mutuo vtriusque cōsensu solui, quam-
diu impuberes sunt: ne ob ætatis in-
constantiam, & leuitatem ingenij detur
illis occasio sæpe sponsalia contrahendi,
& ab iis resiliendi. Vbi vero eorum ali-
quis pubertatem adeptus est, potest ille
resilire non expectata alterius pubertate,
quod validè fiet si statim, id est, intra
tres dies resiliat; secus si non nisi eo
tempore elapso contradicat: illud enim
silentium pro consensu reputatur.

Secunda pars ostenditur: nam etiam
matrimonium ratum hoc modo soluitur,
vt infra dicemus. Imò si sponsus religio-
nem ingrediatur, potest sponsa, non ex-
pectata illius professione, contrahere
sponsalia cum alio. Quia sponsus suscep-

DE POENITENTIA. CAP. XI. 22 §

tione habitus religiosi, satis ostendit se ex parte sua, sponsalibus renunciare. Unde si egrediatur, non tenetur sponsa fidem illi datam seruare, siue cum alio contraxerit, siue non. Si tamen eo egresso, sponsa velit cum illo matrimonium contrahere, tenetur ille fidem præstitam seruare cum ea iure suo priuata non sit.

Cæterum quod dicimus de sponso ingrediente religionem, extendi debet ad illum, qui post sponsalia vouet continentiam, vel susceptionem ordinis sacri, cum scilicet ex parte sua renunciare sponsalibus: teneri tamen contrahere, si ad hoc adigatur à sponsa, quæ propter vota illa sponsi, suo iure non est priuata, ex communi sententia. Quòd si votum continentiae præcessit, illud dirimit sequentia sponsalia. At verò susceptio ipsa ordinis sacri, siue præcedat, siue sequatur, sponsalia dissoluit.

Tertia pars suadetur, quia sicut se habent sponsalia ad matrimonium ratum; ita se habet votum profitendi in Religione approbata, ad professionem ipsam. Quæ admodum enim qui sponsalia iurit cum aliqua, tenetur illi nubere; ita qui votum profitendi emisit tenetur profiteri. Atqui professio dissoluit ex vtraque parte, matrimonium ratum ergo & votum profi-

tendi sponsalia eodem modo dissolui.

Dixi, per votum profitendi; nam si tantum emittatur votum ingrediendi Religionem, sine animo profitendi, non puro hoc sufficere ad dissoluenda sponsalia: si enim ingressus ipse in Religionem non dissoluit illa ex parte ingrediētis, ut dictum est; qua ratione dici potest, votum ingressus ea peccatis dissolvere? Verum quia vouentes Religionem ut plurimum intendunt in ea profiteri, hinc fit ut votū illud censatur sponsalia penitus dissolvere, nisi sufficienter constet de opposita vouentis intentione.

Hoc tamen limita, nisi relictus in saeculo graue aliquod damnum iniuste incurrat, ex eo quod alter Religionem ingrediatur: ut verbi causa, si sponsa relictā sit grauida, aut deflorata, aut talem familiaritatem habuerit cum sponso, ut inde grauis infamia sequatur, nisi simul contrahant. In hoc enim casu tenetur sponsus fidem in sponsalibus datam seruare, & ab ingressu religionis abstinere. Quia votum illius, cum sit alteri valde iniuriosum, à Deo minime acceptatum fuit, ac proinde non obligat.

CONCLUSIO VI. Sponsalia etiam soluantur per alia sponsalia, & per fornicationem. Prior pars probatur, quia

qui cum secunda sponsalia contrahit, satis eo facto ostendit, se renunciare prioribus sponsalibus. Unde prior sponsa libera manet ab obligatione sponsalium, & potest cum alio contrahere. Si tamen ea nolit iuri suo cedere, tenetur sponsus cum ea contrahere, & non cum posteriori. Imò quamvis illa prioribus sponsalibus renunciaret, non tenetur sponsus ei nubere, cum qua secundo sponsalia iungit; quia cum hæc sponsalia irrita sint, nullam obligationem inducere possunt.

Sed hic adverte; prædicta esse intelligenda, nisi sponsus à secunda priorum sponsalium ignara, copulam obtinuerit; adeò ut graue periculum infamix illi imminet, nisi eam ducat. In hoc enim casu puto eum teneri, cum posteriori contrahere, ut eo contractu reparet graue damnum ei illatum, præsertim cum priori sponsæ nullum inde aliud damnum adueniat, ut suppono, quam quòd ea non cõsequatur re sibi in sponsalibus promissam. Quod damnum, ut liquet, nõ est tanti momenti quàm iniuria posteriori illata.

Si tamen posterior sponsa, matrimonio contracto moriatur, tenetur vir illius cum priori sponsa contrahere: obligatio enim quam cum illa spondendo contraxerat, non est extincta omnino per sequens

matrimonium, sed tantum sopita; ad eum modum quo sopita tantum est obligatio illius, qui post votum religionis, matrimonium contraxit, & consummauit. Quare sicut ille, mortua vxore, tenetur religionem ingredi; ita alter mortua vxore, tenetur cum priori sponsa matrimonium inire.

Posterior pars ostenditur: cum enim ea sit iusta causa diuortij inter coniuges. non mirum est si sufficiat ad soluenda sponsalia. Si tamen innocens velit matrimonium contrahere, fornicarius ad hoc compelli potest. Et in hoc ambo sponsi sunt pares; quia non tantum sponsa, sed etiam sponsus fornicando, fidem in sponsalibus datam violat: quare sponsa non tenetur ei fidem datam seruare.

¶ CONCLUSIO VII. Solui quoque possunt, ex parte, sponsalia, ob mutationem adeo grauem alteri superuenientem, vt si praeuisa fuisset, ea hominem similis conditionis, & cordatum a contrahendis sponsalibus verè deterruisset.) Talia sunt quae sequuntur. Primò quando alter sponsus incidit in morbum aliquem contagiosum, & qui horrorem incutere solet, qualis est lepra, morbus Hispanicus, seu Neapolitanus, Epilepsia, &c. Secundo si fiat notabiliter deformis, vt si priuetur naso, vel altero oculo; quaquam auctores ad-

uertunt maiorem requiri deformitatem
 in sponso, ut sponsæ resiliere liceat, quàm
 in sponsa, ut ea à sponso relinqui possit.
 Eo quod non tanta exigi solet pulchri-
 tudo in uiris, quàm in mulieribus. Tertio
 si alter magnam bonorum iacturam fa-
 ciat, ita ut alteri factus sit notabiliter in-
 æqualis; quia hoc constitueret inæquali-
 tatem in nuptiis, quæ præuisa ab iis me-
 ritò retrahere potest. Si tamen, non ob-
 stante graui iactura bonorum, qui eam
 patitur manet æquè diues ac alter, & alio-
 qui inter illos non est conditionum dis-
 paritas, puto iacturam illam non sufficere,
 ut alteri à sponsalibus resiliere liceat.
 Quòd si hæreditas alicui eorum de nouo
 superuenerit, non propterea potest ille
 sponsalia dissoluere, eò quòd alter non
 est peioris conditionis quàm antea esset
 dum sponsalia inita fuerunt. Quòd au-
 tem dicimus de iactura bonorum, dicen-
 dum etiam est de iactura famæ. Quarto
 magna sæuitia, & morum asperitas de
 nouo cognita; si enim ea sufficit ad ce-
 lebrandum diuortium inter coniugatos,
 à fortiori sufficet ad dissoluenda spon-
 salia. Quintò si p robabiliter timeatur ex
 contractu matrimonii, infelix exitus, aut
 graue scandalum; ut quia inter spon-
 sos ipsos graue odium natum est, aut quia

graues inimicitiae inter eorum parentes exoriantur, quae facile sedari non poterunt, si nuptiae celebrentur. Non tamen sponsalia rescindere licet ob leues minas terroresque qui interdum iactari solent, quisque facile concidunt celebratis nuptiis, ut patet experientis.

Quo loco aduertendum est, non modo fas esse à sponsalibus resiliere, quando mutatio grauis sponsalibus superuenerit, sed etiam quando ea praecessit, in contractu tamen ignorata fuit. Quòd si tali mutatione cognita, sponsus sciens se habere ius resiliendi à sponsalibus, sponsam cognoscat, eo actu videtur renunciare iuri suo, & sponsalia rata habere. Quae si eorum dissolutionem postea petat, iudex eum audire non debet, ut in simili dicemus infra de coniuge, si ad vxorē accedit, cogitā sufficienti causā diuortij, propter adulterium ab ea patratum.

CONCLUSIO VIII. Quando quis est in mora, seu quando per ipsum fiat, quominus sponsalia tempore debito compleantur, alter manet liber ab obligatione sponsalium.) Ut hoc intelligas aduerte, sponsalia duobus modis contrahi posse, primò ita ut nullum tempus eis praefigatur, quo nuptiae celebrandae sint; & tunc etsi vnus sit in mora, ex legitima

causa, non propterea alter per quem non fiat quominus matrimonium contrahatur, ab obligatione sponsalium liber remanet; si tamen dilatio sit tanta, ut ex prudenti iudicio credibile non sit, alium voluisse ad eam se obligare, esto sit inculpabilis, poterit ille qui non est in mora, à sponsalibus rescilire.

Alio modo celebrari possunt sponsalia, adiecto certo termino intra quem compleri debeant. Et hoc dupliciter fieri potest. Primò ita ut nisi intra tale tempus inueatur matrimonium, is per quem non fiat, liber sit ab obligatione sponsalium. Et tunc certum est, elapso tali termino sponsalia dissolui, ex parte illius qui non est in mora, seu per quem non fiat, quin nuptiæ celebrentur. Vnde potest rescilire si velit saltem quando alter culpabiliter est in mora. Imò & ex probabiliori sententia, quando illius mora à culpa excusari potest. Quia sicut in aliis contractibus, ita & in isto contractu sponsalium, ut rescindantur sufficit, quòd conditio de qua partes mutuò conuenerant, adiecta non sit, etsi ex neutrius culpa id proueniat.

Secundò potest præfigi certus terminus sponsalibus, ea intentione, ut eo elapso, qui est in mora possit cogi ad celebranda.

dum nuptias ; & tunc perspicuum est, statim post illum terminum assignatum, non manere liberum ab obligatione, eum per quem non stat, quominus compleantur sponsalia, sed tantum habere ius cogendi alium, ut stet promissis. Unde si requisitus tantam prorahat nuptias, ut probabiliter videatur sponsalibus renunciare, aut manifestè peccet mortaliter prorahendo sine causa, fas est alteri à sponsalibus resilire. Quod verò spectat ad eum qui est in mora, siue culpabiliter, siue inculpabiliter, certum est eum non fieri liberum à fide data : atque adeò teneri contrahere, si alter qui habet ius rescindendi sponsalia, cedat iuri suo.

CONCLUSIO IX. Quando sponsus in terras remotas se transfert, quia sponsalibus renunciare censetur, sponsa manet libera ab illo.) Quod tamen aliqui limitant. Primò nisi ex consensu sponsæ discedat; sed adde, dummodo ex nimia sponsi mora, graue periculum incontinentiæ sponsæ non immineat, aut non urgeat alia necessitas contrahendi matrimonium cum alio. Nam in his casibus sponsa non censetur se obligasse ad fidem seruandam, etsi sponso licentiam discedendi dederit.

Limitant secundò, nisi sponsus ex cau-

DE POENITENTIA. CAP. XI. 233

fa necessaria, diutiùs abesse cogatur: tunc enim aiunt sponsam debere expectare, donec impedimentum illud ablatum sit. Sed hoc falsum est, nisi supponas primò, nullum terminum sponsalibus fuisse appositum, vt patet ex antedictis. Item sponsam nullum ex ea mora graue incommodum incursum.

Limitant tertio, nisi sponsus existens intra prouinciam, plusquam biennio absit; existens verò extra prouinciam, intra triennium non redeat. Verum existimo sponsam non ita teneri toto illo tempore expectare, quin possit Iudex Ecclesiasticus, spectatis circumstantiis omnibus, maximè verò damnis, aut periculis quibus sponsa ex longa mora, subesse potest, certum tempus præfigere, vt interim moneatur sponsus, quod nisi intra illud redeat, sponsa libera manebit ab obligatione cum illo contracta.

Limitant quarto, nisi spes sit eum breui rediturum. Et hæc limitatio legitima est, tum quia in eo casu sponsus non censetur sponsalibus renunciare; tum quia ex breui mora nullum sponsa incursum est damnum, propter quod rationabiliter à fide data resilire possit.

Porro quod dicimus de eo qui aliò se transfert, etsi rediturus sit, à fortiori

dicendum de eo qui post sponsalia, in terras remotas domicilium suum transfert. Sponsa enim non tenetur eum sequi, nisi aliter inter eos conuentum sit. Et multo minus si sponsus vagari velit; ea enim conditio est nimis dura, ut ad eam censetur sponsa se obligasse.

 SECTIO II.

*De natura, & institutione
Matrimonij*

CONCLUSIO I.

Matrimonium per se est res bona & licita, iurisque naturalis. Prior pars est de fide, contra non paucos veteres hæreticos, qui dicebant nuptias non esse à Deo, sed à Dæmone, earumque usum esse illicitum. Probatum autem potest, tum quia ex Genes. 1. & 9. constat Deum tam ante, quam post peccatum Adæ matrimonium approbasse. Tum quia Christus Matth. 19. contra Iudæos disputat de indissolubilitate matrimonij, eamque à Deo institutam docet verbis illis, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Tum quia idem Christus interfuit

nuptiis in Cana Galileæ celebratis, ut liquet ex cap. 2. Ioan. Tum denique quia Paulus sæpe matrimonium laudat, etsi virginitatem illi præferat, ut constat ex 1. Cor. 7. & ex cap. 13. epist. ad Hebræos; ex quibus etiam locis Patres eandem passim veritatem confirmant.

Accedit ratio: nam negari non potest, quin propagatio naturæ humanæ sit res per se bona; non potest autem natura humana modo debito, & convenienti propagari sine matrimonio: siquidem ad legitimam illius propagationem requiritur, non tantum procreatio filiorum, sed etiam illorum nutritio & educatio, ad quod necessarium est, ut pater & mater, nexu quodam indissolubili, inter se sint coniuncti. Si enim tale vinculum inter illos tollatur, vel non rectè, ut par est, proles educabitur, vel si cõtingat ita educari, hoc erit per accidens, & non ex vi alicuius obligationis, quæ inter virum & foeminam intercedat; qualis certè requiritur, ut in re tanti momenti; legitimæ proles educationi sufficienter prouisum sit, eo modo quo ratio naturalis docet illi prouidendum esse.

Posterior pars suadetur: nam quoad præsens, illud dicitur iuris naturalis, quod sit ipsa dictante natura, seu ad quod

natura ipsa propendet. Atqui homines naturaliter propendent in matrimonium; ergo matrimonium secundum se est ex iure ipso naturæ. Probatur minor, quia quælibet res naturalis inclinatur ad conseruationem sui, & si corruptioni obnoxia sit, ad conseruationem suæ speciei, per generationem indiuiduorum, & conuenientem prolis educationem. Homo autem non potest conuenienter naturæ suæ educari, nisi pater & mater perpetuo nexu inter se socientur, vt dictum est. Quare talis societas est secundum inclinationem hominis naturalem, & catenus ex iuræ naturæ.

Vnde initio mundi tenebantur homines, ex præcepto naturæ, matrimonium inire; siquidem ex iure ipso naturæ tenebantur Deo famulari, quoad propagationem generis humani. Hæc autem propagatio rectè fieri non poterat, nisi vir & foemina matrimonio simul coniungerentur, vt dictum est. Quare talis coniunctio erat præcepta, ex iure ipso naturalis, seu citra omnem præceptum Dei positum.

CONCLUSIO II. Matrimonium est verum nouæ legis Sacramentum.) Est de fide, definita in Concilio Trident. sess. 7: de sacramentis in genere

DE POENITENTIA, CAP. XI. 237

can. 8. & sess. 24 can. 1. Ex quibus locis constat 1. matrimonium esse verum sacramentum. 2. esse sacramentum nouæ legis. 3. illud à Christo esse institutum. Vnde colligi potest, matrimonium ante aduentum Christi, non fuisse verum sacramentum gratiam conferens.

Nonnulli contra hoc corollarium tria obiiciunt. Primò illud Pauli ad Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia, quod de coniugio Adæ & Eux intelligi volunt. Respondent aliqui Apostolum agere dumtaxat de matrimonio Christianorum. Sed meliùs dicitur ibi sacramenti nomen latè sumi, pro signo conjunctionis Christi & Ecclesiæ, quod ad rationem sacramenti non sufficit, vt ex dictis satis superque intelligitur.

Secundò obiiciunt, Deum Genes. 2. benedixisse coniugio Adæ, & Eux. Dei autem benedictio, cum efficax sit, gratiam confert. Qua matrimonio primorum parentum gratia collata fuit, & in eo aliis promissa. Vnde apertè sequitur, matrimonium ab eo tempore esse sacramentum. Respondeo, si hoc argumentum quicquam probat, eo concludi non tantum coniugium primorum parentum, sed etiam aliorum animalium coniunctio-

nem gratiam habere adiunctam, & verum esse sacramentum. Sicut enim creatis primis parentibus, Scriptura refert Deum benedixisse illis, & dixisse, Crescite, & multiplicamini. Ita productis reptilibus, & volatilibus, scribit Deum illis benedixisse, & dixisse, Crescite, & multiplicamini.

Tertio arguunt ex Leone Magno, qui epist. 29. cap. 4. docet, nuptias sic ab initio fuisse institutas, ut haberent in se Christi, & Ecclesie sacramentum. Respondent aliqui, illud ab initio, non esse intelligendum de initio mundi, sed de ipso initio institutionis matrimonij facte à Christo. Verum facilius & verius dici potest, significationem illam, quam Leo tribuit coniugio, non sufficere ad rationem sacramenti proprie dicti, quale nos in noua lege exigimus, ut ante dictum est.

CONCLUSIO III. Matrimonium iniuri non potest inter Christianos, quin sit sacramentum; non est tamen sacramentum, quod ex dispensatione summi Pontificis contrahitur, inter baptizatum, & non baptizatam.) Prior pars est communis Theologorum qui docent, rationem contractus civilis & sacramenti, ita iniuriam in matrimonio noue legis coniungi, ut impossibile sit baptizatos valide ma-

rimonium contrahere, in ratione contractus, quin illud simul contrahant, sub ratione sacramenti. Fundamentum autem præcipuum sumitur ab autoritate Conciliorum Florent. & Trid. quæ cum definiant matrimonium fidelium verum esse sacramentum, eaque definitio sit generalis, de omni matrimonio, inter baptizatos validè contracto, intelligi debet.

Hinc autem collige, matrimonia quod contrahitur per procuratorem, cum sit validum in ratione contractus, habere veram rationem sacramenti. Unde sequitur eos qui ita contrahunt, debere esse in gratia, quo tempore procurator eorum nomine contrahit. Quia aliàs indignè susceperent hoc sacramentum, quod pro viuis est institutum.

Posterior pars ostenditur, quia sicut in utroque coniuge non est nisi unum numero sacramentum. Ergo si eorum alter est incapax huius sacramenti, matrimonium in alio sacramentum esse non poterit. Porro cum baptismus sit ienna aliorum omnium sacramentorum, certum est personam non baptizatam, nullum ex reliquis sacramentis validè suscipere posse.

Dices, hanc rationem supponere rem falsam, nimirum unum numero matrimo-

nium esse in duobus, quod videtur impossibile, cum vnum numero accidens non possit esse in duobus subiectis realiter distinctis. Respondeo matrimonium à nobis considerari vt est ens aliquod morale, quomodo non repugnat esse vnum in duabus personis. Sicut in omnibus Cardinalibus est vnica potestas ad eligendum summum Pontificem. Oppositum autem intelligitur de accidente physico, quod repugnat esse simul idem numero in subiectis distinctis.

Sed contra hoc, sunt qui obiiciunt illud Pauli 1. Cor. 7. Sanctificatus est enim vir infidelis, per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Ex quibus verbis colligunt, virum fidelem qui nubit infideli, sanctificari per sacramentum Matrimonij, ipsamque iam sanctificatam coniugem infidelem sanctificare.

Verum non loquitur Paulus hoc loco de sanctificatione per sacramentum, sicut neque de sanctificatione vnus coniugis ab altero, ex opere operato. Eiusmodi enim sanctificatio imaginaria est, & omni fundamento destituta. Sensus ergo est, quòd vir infidelis simul degens cum vxore sancta & fidei, illius exemplo, conuersatione, & precibus paulatim ad iusti-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 241

iustificationem disponi potest. Eo modo quo Valerianum à sancta Cæcilia, & Adrianum à sancta Natalia conuersos fuisse historiæ testantur.

Vbi aduerte 1. iam dicta esse intelligenda de matrimonio, quod ex dispensatione summi Pontificis, contrahitur inter baptizatum, & non baptizatam. Nisi enim talis dispensatio habeatur, matrimonium erit nullum, etiam in ratione contractus; quia infidelitas consuetudine Ecclesiæ, impedit iam matrimonium, quod fidelis cum infideli contrahere vellet, & contractum dirimit; licet initio nascentis Ecclesiæ, oppositum esset in usu.

Aduerte 2. Quando infideles baptizantur, matrimonium ab iis antea contractum, non fieri sacramentum. Ratio est, quia matrimonium spectatum, prout continet rationem sacramenti, essentialiter est contractus initus inter duos baptizatos. At in casu proposito, hoc reperiri non potest. Nam imprimis dum infideles baptizantur, nullus fit contractus de nouo, neque fieri potest, cum nemo possit dare quod suum non est, & antea factus non existit. Deinde quando præcedens contractus fiebat, illi non erant baptizati: ergo in eorum matrimonio nunquam reperitur id totum, quod simul de matrimonio,

L

necessarium est, vt ad sacramenti dignitatem eleuetur.

CONCLUSIO IV. Consensus mutuus contrahentium verbis, aliisue signis externis expressus, habet rationem materiæ, & formæ in hoc sacramento. Ipsi verò contrahentes sunt ministri illius.) Prior pars ita debet intelligi, vt consensus mutuus habeat rationem materiæ, quatenus mutuam traditionem corporum complectitur: rationem verò formæ, quatenus mutuam acceptationem continet. Cum enim traditio sit quid incompletum, & indeterminatum, donec perficiatur per acceptationem, meritò illa materiæ, hæc formæ rationem obtinet.

Confirmatur: nihil enim est in matrimonio, cui commodius ratio materiæ, & formæ competere possit. Quod enim verba Sacerdotis, de quibus potest esse aliqua difficultas, non habeant rationem formæ, ex eo patet, quia ex communi sententia valere potest matrimonium: etsi Sacerdos non loquatur; cum tamen sacramentum stare non possit, absque forma sua essentiali.

Accedit quòd forma profertur debet super materiam præsentem, & sufficienter applicatam: hoc autem interdum fieri

non potest, quando nimirum matrimoniū contrahitur per procuratorem inter absentes: tunc enim Parochus non est præsens, nisi vni eorum qui nubere volunt, & consequenter non potest proferre verba, supra materiam ab absente exhibitam. Quare dici non potest, quod forma essentialis huius sacramenti in verbis Sacerdotis consistat.

Posterior pars suadetur, tum quia sacramentum Matrimonij essentialiter est contractus: at in contractu nullus alius assignatur minister, præter ipsos contrahentes, qui soli se mutuò obligant, & contractum efficiunt. Tum quia in Concilio Florent. in instruct. Armenorum sic habetur. Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus, per verba de præsentibus expressus. Si autem Sacerdos esset minister huius sacramenti, ipse esset causa efficiens matrimonij. Et in eadem instructione, etsi pro aliis sacramentis assignetur minister, non tamen pro matrimonio. Tum denique quia licet post Concilium Trident. præsentia Parochi sit necessaria, ad validitatem matrimonij: antea tamen valebat matrimonium, etsi Sacerdos non adesset; imò & nunc etiam valet in locis vbi Concilium illud non est receptum. At sacramentum non

valet, sine ministro ad illud essentialiter
requisito; ergo Sacerdos non est mini-
ster matrimonij.

Neque refert 1. quòd in dicta instru-
ctione statuatur, sacramenta tribus con-
stare, rebus, verbis, & ministro. Sicut
enim matrimonium ab ea regula excipi-
tur, quantum ad verba, quorum loco alia
signa substitui possunt, ita & quoad mi-
nistrum, à suscipientibus distinctum, ex-
cludi debet. Quanquam neque hoc sa-
cramentum sine ministro peragitur, cum
ipsi contrahentes sint ministri, vt di-
ctum est.

Neque refert 2. quòd ex præscripto
Concilij Trident. Parochus viro & mu-
liere interrogatis, eorumque consensu
audito, dicere debeat verba illa. Ego vos
in matrimonium coniungo: eiusmodi
enim verborum sensus non est, Ego ef-
ficio coniunctionem inter vos; sed, ego
declaro, vel approbo coniunctionem ve-
stram, Etenim cum soli coniuges con-
trahant, ij soli ad coniunctionem mu-
tuam, vt illius causæ concurrunt. Vnde
singuli dicere possunt, Ego me tibi con-
iungo.

Accedit quòd si Sacerdos esset verus
minister matrimonij, & verba illius essent
de essentia confirmationis sacramenti,

Concilium determinatè pro omnibus locis assignaret certa verba, vt patet in aliis omnibus sacramentis. Hoc autem non præstat, sed tantum iubet, vt Parochus proferat verba superius allata, aut alia, secundum consuetudinè Prouinciæ. Quid, quod etsi Parochus aliqua verba proferre debeat, id tamen, vt infra dicemus, ad valorem matrimonij non requiritur.

CONCLUSIO V. Consensus matrimonij adeò debet esse liber, vt metus cadens in virum constantem matrimonium irritet. Ratio est, quia licet metus non cogat voluntatem, & quod metu compulsi volumus, liberè velimus; quia tamen matrimonium est res maximi momenti, & in eo multa sunt onera ferenda, meritò Ecclesia ad valorem illius exigit maiorem, & pleniorè libertatem, quàm sit in consensu, qui extorquetur per metum, cadentem in constantem virum. Eò vel maximè quia ex matrimonio metu contracto, innumera mala oriri possunt.

Porro ad intelligentiam huius resolutionis, nonnulla obseruanda sunt. Primò nos loqui de metu ab extrinseco, seu à causa libera incusso. Vnde si quis metu inferni contraheret cum sua concubina, matrimonium esset validum. Quia nimi-

rum metus tunc prouenit ab intrinsecò per modum naturæ, non autem ab agente libero matrimonium extorquente.

Secundò aduerte. prædicta esse vera, quando metus ab extrinsecò incutitur, animo cogendi ad matrimonium: Si enim alia de causa metus incutiatur, contractus erit firmus. Hinc si quis capite plectendus, ob crimen aliquod à se patratum, vt pœnam illam euaderet, cum aliqua contraheret, matrimonium illius esset firmum & ratum: quia talis tunc non inducitur ab alio ad matrimonium, sed ipsemet sponte eligit medium illud, vt malum præsens euitet.

Tertiò ad irritandum matrimonium, requiritur vt metus, iniuste incutiatur. Nam si metus iuste sit incussus, matrimonium non irritatur. Vnde si quis minatur mortem per se, & priuata auctoritate inferendam, dormienti cum filia, nisi eam accipiat in vxorem, coniugium inde secutum est nullum. Secus verò si tantum minaretur accusaturum coram Iudice.

Quartò requiritur metus grauis, qualis dicitur ille qui communiter homines constantes grauiter terret, eosque ad res magni momenti aggrediendas inuitos compellit. Qualis est metus mortis, gra-

vis infamiae, aut notabilis amissionis bonorum temporalium, &c. de quibus prudenter iudicandum est, spectatis omnibus circumstantiis, quæ res ut plurimum variare solent. Non sufficit autem levis suspicio imminentis mali, sed moralis certitudo requiritur, ac præterea opus est ut aliâ viâ quàm per matrimonium, malum illud vitari non possit. Sufficit autem siue nobis, siue parentibus, siue aliis, arctissimo amicitiae vinculo nobis coniunctis, immineat; quia parentum, & amicorum mala nostra reputamus.

CONCLUSIO VI. Contractus initus sub conditione de futuro, valere incipit adueniente conditione, non ante.) Ratio est, quia contrahentes verè intendunt contrahere, si talis conditio, extiterit; vnde, eâ positâ, eorum consensus est absolutus. Contra verò, si ea non adueniat, non intendunt contrahere: ergo in primo casu valet matrimonium; in secundo minimè.

Nota 1. conditionem honestam, quæ est contraria substantiæ matrimonij, illud non irritare, ut si quis dicat, contraho tecum, si modo te ob liges, ad castitatem perpetuò seruandam. Ratio est, quia dominium alicuius rei ab illius usu distinguitur. Quare cùm per allatam condi-

tionem non tollatur dominium, quod contrahentes sibi mutuò tradunt, in propria corpora, sed tantum vsus illius dominij impediatur; hinc fit, vt sub ea conditione valeat matrimonium, quod essentialiter consistit in mutuo corporum dominio.

Nota 2. quando consensus matrimonij suspenditur, per conditionem de futuro, adueniente tali conditione, matrimonium fieri validum, sine nouo villo consensu; dummodo prior consensus in vtraque parte habitualiter perseueret, & non sit retractatus, vt patet in aliis contractibus. Vnde colligere potes, eum qui cum duabus contraxit de præsentì, apposta conditione de futuro, esse maritum illius, cuius conditio primò aduenit; etsi fortè cum illa posteriori loco contraxerit. Secus autem dicendum est, si vtraque conditio simul impleatur, tunc enim neuter contractus tenet, quia perinde est, ac si idem simul cum duabus contraxisset, in quo casu nullum est matrimoniù.

An autem in consensu conditionato, necesse sit ad valorem matrimonij, vt constet Parocho conditionem esse adimpletam, dubium esse solet inter authores, quorum alij affirmatiuam, alij negatiuam partem tuentur. Ego verò existimo, in iis

locis in quibus Concilium Tridentinum est receptum, debere Parrochum implementationi conditionis interesse; aliàs matrimonium non tenere, quod similiter de testibus affirmandum est. Et ratio est, quia alioqui contrahentes possent negare conditionem fuisse impletam, ac proinde resilire in foro externo: vnde sequerentur grauissima incommoda, ad quæ vitanda instituit Concilium, vt contractus ineatur coram Parocho, & testibus; quòd non solum intelligi debet, de contractu inchoato, sed etiam de perfecto & absoluto, qualis non est, ante conditionis aduentum, si sit conditionalis.

Quæritur etiam, an matrimonium contractum sub conditione de futuro, valeat statim atque apponitur conditio, siue id innotescat contrahentibus siue non. Respondeo non valere, donec ipsis constet conditionem extare. Quia vt valeat matrimonium, debent contrahentes sibi mutuò aliquo signū externo, significare determinatè consensum suum; at quando nondum sciunt conditionem appositam extare, signum quod adhibuerunt, non magis significat consensum, quàm dissensum illorum, vt patet, si hoc modo contraxerint; *contraho tecum, si pater tuus*

hoc, vel illud fecerit, aut dixerit. Etsi enim à parte rei conditio illa sit impleta; tamen quamdiu contrahentes id ignorant, verba prædicta non magis ipsis significant assensum, quàm dissensum; & ij quorum in præsentia fuerunt prolata, non magis intelligunt eos consentire, quàm dissentire. Quare quamdiu ignorantia illa durat, verba prædicta, aut similia, non sunt satis efficacia, ad matrimonium constituendum.

CONCLUSIO VII. Ut consensus matrimonij sit validus, debet coram Parocho, & testibus declarari, in iis locis in quibus receptum est Concilium Trident.) Quod ut clariùs percipi possit: Aduertendum est primò, ad valorem matrimonij requiri proprium Parochum: quo nomine intelligimus Parochum, in cuius Parochia contrahentes maiori anni parte, domicilium habent constitutum. Quod si contrahentes in diuersis Parochiis habitant, non opus est ad valorem matrimonij, ut vtriusque Parochus matrimonio intersit; sed alterutrius præsentia sufficit, siue ille assistat in propria Parochia, siue in Parochia contrahentis sibi non subditi, siue in Parochia omnino aliena. Sicut enim Parochus extra propriam Parochiam, potest sibi subdito valide absolvere à peccatis, ita eorum ma-

matrimonium validè interesse potest.

Secundò aduerte, non opus esse vt Parochus assistens matrimonio sit Sacerdos, quia hæc præsentia non est actus ordinis. Potest autem Parochus non Sacerdos, validè exercere omnes actus, qui à potestate ordinis non pendent.

Tertiò nota, ex commissione, vel licentia Parochi, posse alium validè assistere matrimonio. Qui autem ita assistit, debet esse Sacerdos, vt colligitur ex Concilio Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrimonij: non tamen requiritur, vt eiusmodi Sacerdos ab Episcopo sit approbatus. Sicut autem potest Parochus matrimonio subditorum validè assistere, extra propriam Parochiam; ita & Sacerdos, cui facultas ab eo demandata est, assistendi matrimoniis, quæ ab illius parochianis celebrantur.

Quartò aduerte Parochum, vel alium ab eo deputatū, debere esse præsentē contractui matrimonij, non solum corporaliter, sed etiam moraliter, seu cum aduertentia & usu rationis; quia aliàs non posset testari, matrimonium initum fuisse. Quæ etiam ratio est, cur debeat actu attendere, ad ea quæ peraguntur: si enim quândiu fit contractus mente vagetur, quomodo, testari poterit matrimonium

ritè peractum esse? Hoc certè perinde erit ac si dormiret, vel omnino abesset.

Porro quia ideò solùm requiritur Parochus, ad valorem matrimonij, vt de eo in foro externo, quoties opus fuerit testari possit; hinc fit vt matrimonium sit ratum, etsi Parochus vi detineatur, & à fortiori, si dolo adducatur ad locum, vbi matrimonium celebratur, vel casu ibi reperiat, dummodo aduertat quæ aguntur: quâuis grauitè peccent, qui ita contrahunt.

Quintò obseruandum est, ad valorem matrimonij præter Parochum, requiri tres, vel vt minimum duos testes, vt patet ex Concilio Trid. loco citato; illi autem debent interesse humano & morali modo, vt de Parocho diximus. Vnde infantes, stulti, ebrij, & similes inualidè assistunt. Debent etiam simul interesse cum Parocho, neque sufficeret assistètia successiua. Non tamen requiritur, vt sint testes omni exceptione maiores, id est tales, vt nullum habeant vitium ex iis, ob quæ iure à testimonio ferendo repelluntur, & iis in foro externo fides minimè adhibetur. Vnde excommunicati, infames, parentes, mulieres, serui pueri ratione vtentes matrimonio validè assistunt.

Sextò ad matrimonium præmitti debent, ex præcepto, denunciations, vt patet ex Concilio Trident. sess. 24. cap. 1. de

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 253

reform. matrim. ita vt tã Parochus, quàm contrahentes, eas sine dispensatione ordinarij, aut legitima causa omittentes, peccent mortaliter. Per denunciations autem intelliguntur monitiones quædam, quæ præmittuntur matrimonio, vt si quis nouit impedimentum aliquod inter contrahentes, illud reuelet. Et illæ monitiones fieri debent tribus diebus festis, qui se immediatè non consequantur, idque in Parochia vtriusque contrahentis.

Septimò nota, eum qui nouit aliquod impedimentum inter contrahentes, tenei illud reuelare Pastori: quod verum est, etiam si impedimentum sit occultum, & qui illud nouit secretò, extra confessionem, illud audierit, & iuramento addito promiserit se non reuelaturum. Excipiendus est tamen casus, in quo reuelanti graue aliquod damnum immineret, aut ea reuelatio magnum scandalum paritura esset: vel si ille à quo impedimentum audiuit, non esset fide dignus.

Statim autem ac Pastor audiuit subesse impedimentum, moneat secretò contrahere volentes, vt à matrimonio desistant. Si renuunt, non interfit eorum matrimonio, sed ad Ordinarium deferat eorum impedimentum. Ordinarius verò, si impedimentum legitimè probetur, matri

monium impediatur. Quòd impedimentum nihil est aliud, quàm peccatum mortale occultum, non potest Parochus eos publicè petentes repellere, ut facillè est intelligere ex iis quæ diximus, de indignè accipientibus ad Eucharistiam.

CONCLUSIO VIII. Matrimonium validè contrahi potest, inuitis parentibus.) Ita communiter Theologi post Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrimonij. Ratio est, quia omnia quæ spectant ad essentiam matrimonij adhiberi possunt, etsi parentes non consentiant, nempe materia, forma, & ministri, qui sunt ipsi contrahentes, & præterea Parochus, cum aliis duobus testibus: quare nulla est ratio, cur contractus matrimonij tunc non valeat. Quod si quidam canones exigunt parentum consensum, intelligendi sunt de existentia ex honestate & decencia, non ex necessitate sacramenti. Si quæ vero leges tale matrimonium irritant, eæ iure canonico sunt abrogatæ, ex communi sententia.

Vbi pauca aduertenda sunt. Primò interdum esse peccatum mortale non obedire parentibus, certum matrimonium præcipientibus, quando verbi causa, tale matrimonium valdè conduceret, ad componendas graues inimicitias, ortas inter

parentes eorum qui nubere debent, & propter similes causas. Quod intellige, dummodo filius, cui imponitur tale præceptum, statum matrimonialem amplecti velit: si enim vult religionem ingredi, non tenetur parentibus obedire, nisi in casu, quo ipsi essent in magna necessitate constituti, & nullum esset medium aptum, ad subleuandam eorum indigentiam, præter matrimonium ab illis imperatum.

Secundò nota, aliquando excusari à peccato mortali filium, qui nuptias à parentibus oblatas, & præceptas reiicit, ut si parentes velint eum contrahere cum fœmina infami, vel impudica, aut leprosa, &c. Idemque dicendum est de eo, qui ex iusta causa, parentibus inuitis, cum aliqua contrahit; ut qui verbi causa à parentibus nimis asperè tractatur, aut quia vigesimum quintum annum excessit & parentes de quærenda ei vxore, nullo modo sunt solliciti.

Tertiò nota, non posse parentes licitè saltem graui metu iniecto, compellere filios ad statum matrimonij amplectendum, aut ad contrahendum cum hac, vel illa. Quia cum in eo statu quædam sit seruitus perpetua, homo qui natura liber est, ad illum sponte se obligare debet.

Similiter peccant parentes, qui sine iusta causa impediunt, quominus eorum liberi matrimonium ineant. Non tamen incurrunt. Excommunicationem latam in Concilio Trid. sess. 24. cap. 9. de reformat. matrimonij; quia illa tantum fertur contra dominos temporales, & Magistratus, aliosque iurisdictionem in foro externo habentes, qui subditos, vel alios cogunt, ne liberè matrimonium contrahant.

CONCLUSIO IX. Quando alter contrahentium fictè consensit, satis est ad valorem matrimonij, si ille solus postea verè, & ex animo consensum præbeat.) Ratio est, quia ad valorem matrimonij requiritur, & sufficit vtriusque consensus: in casu vero prædicto consensus vnus de nouo ponitur; alterius vero consensus adhuc perseverat, vt supponimus: Ergo vterque consensus sufficienter concurrit, ad constituendum verum matrimonium.

Deinde, si ille qui iam actu consentit, nullo pacto antea consensisset, validè contraheret cū alio cuius consensus moraliter perseverat. Quidni ergo idè præstabit, etsi inualidè cōsenserit? Moneo tamen securius esse, si vterque consentiat, & ita consulendum, nisi periculum esset, ne qui consensit sciens alterum non consensisse,

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 257

atque adeo matrimonium esse nullum, vellet resilire; aut inde sumpturus esset occasionem odio habendi, vel spernendi eum qui non consensit. Hæc enim & similia accuratè, & cum magna prudentia expendi debent.

Hic autem observandum est, resolutionem intelligi in casu, quo matrimonium inualidè fuit celebratum, ex defectu consensus vnus partis duntaxat: si enim neuter contrahentium consensit, vterque debet nouum consensum elicere, eumque signo aliquo externo exprimere.

Porro nonnulli authores ponunt discrimen inter priorem, & posteriorem casum; quod in priori sufficiat, si ille qui priùs fictè consenserat, interius consensum edat, nullo adhibito signo externo. In posteriori verò, requiratur nouus vtriusque consensus, signo externo manifestatus.

Verùm non capio eiusmodi discrimen: nam non minùs in vno, quàm in alio casu requiritur, vt signum externum à consensu interno procedat: signum autem priùs adhibitum ab eo qui fictè consensit, non poterat procedere à consensu futuro, & consequenter illud non poterat esse signum eiusmodi consensus. Quare de nouo aliud signum, quo nouus con-

sensus exprimatur, adhibendum est. Unde si matrimonium fit per procuratorem, non satis est quod ille qui fictè procuratorem constituit, interiùs fictionem reuocet; sed præterea opus est, vt talis reuocatio fiat signo aliquo externo, quod procuratori innotescat.

CONCLUSIO X. Quando matrimonium fuit inualidum, ob aliquod impedimentũ dirimens, requiritur nouus vtriusque consensus.) Explico. Titius contraxit cum Berta, existimans maritum illius mortuum esse. Elapsis aliquot mensibus vel annis, eorũ alter certò scit, Bertæ maritum fuisse superstitem, tempore quo initus fuit contractus, postea verò è viuis excessisse. In eo casu, cum prior ille contractus, ex parte vtriusque coniugis inualidus fuerit, ob impedimentum dirimens, non tantum ab eo qui impedimentum nouit, verum etiam ab alio coniuge, qui illius impedimenti non fuit conscius, consensus iterum est reuocandus, ac signo aliquo externo exprimendus.

Quo loco obseruandum est primò, quando alter dumtaxat coniugum est conscius impedimenti, alium debere certiore fieri de nullitate prioris matrimonij, vt ambo de nouo consentiant. Causa tamen nullitatis occultanda est,

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 239

nisi coniuges ita se mutuò diligant, vt nullum sit periculum, si ea detegatur. Quòd si probabiliter dubitatur, virum magnas turbas excitaturum, si sciat matrimonium antea contractum ob impedimentum aliquod dirimens, inualidum fuisse, satis est si mulier cautè, & dissimulanter curet eum de nouo consentire, & ipsa vicissim consentiat, vt si ita dicat. Me ne ita diligis, vt si nullum inter nos esset matrimonium, de nouo mecum contraheres, & ex nunc vis meus esse maritus? Eo autem assentiente, mulier eodem modo consentiat.

Non sufficeret autem, si vir solum diceret, vellem te ducere in vxorem, si nullum inter nos esset matrimonium, sed requiritur vt actu intendat contrahere, & dicat, volo tecum contrahere, si fortè matrimonium fuit inualidum, aut quid simile. Quia in priori casu non ponitur voluntas contrahendi, sed esset ponenda sub conditione, quomodo nihil operari potest. In hoc tamen consensu exigendo, magna opus est vxoris prudentia, & Confessarius hac in re eam instruere debet.

Rursus obseruandum est, eos qui falso existimant, impedimentum aliquod subesse, & eo stante, matrimonium validè contrahi posse, validè contrahere, si ma-

trimonium simul ineant. Ratio est, quia cum à parte rei nullum inter eos sit impedimentum, vt falsò arbitrantur, & aliunde verè intendant contrahere, nulla ratio est cur eorum consensus non sit ratus. Imò propter eandem rationem, etsi credant matrimonium validè contrahi non posse, cum eo impedimento quo se ligatos esse falsò opinantur, matrimoniù inter illos ritè perficitur, si mutuos consensus edant, quantum possunt.

Præterea aduerte, consensum de nouo elicatum ab illis qui inualidè contraxerunt, quique falsò existimant contractum ab illis celebratum ratum esse, non sufficere vt inter illos verum matrimonium existat. Cuius ratio est, quia ille qui ita consentit, non vult de nouo contrahere, sed priorem tantummodo contractum, quem ratum arbitratur, posteriori illo consensu approbare, & ratificare, quod fieri non potest; quia cum prior contractus sit nullus, ratificari non potest.

Observandum denique, quando matrimonium, inualidè coram Parocho, & testibus propter impedimentum aliquod occultum, celebratum fuit, non opus esse, vt contrahentes iterum coram illis consentiant; sed satis esse, si priuatim mutuos consensus edant, & exterius expri-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 261

mant. Ratio est, quia finis legis latæ à Concilio Trident. de adhibendo Parocho & testibus, ad valorem matrimonij, non se extendit ad casum, de quo agimus. Quia cum matrimonium coram Parocho, & testibus celebratum fuerit, si quis contrahentium resiliere vellet, ab Ecclesia impediretur, cum nullitas matrimonij sufficienter probari non possit, vt supponimus.

Contra verò si impedimentum, ratione cuius matrimonium inualidè contractum fuit, sit adeò notum, vt sufficièter quoad forum externum, probari possit, debent contrahentes iterum coram, Parocho & testibus, consensus mutuos exprimere. Quia cum ex vna parte prior contractus irritari possit, propter probationes quibus innititur, ex alia vero posterior, si sine Parocho & testibus celebretur, in foro externo probari nequeat; posset ita contrahentes, relicta vxore, cum qua secreto contraxit, alteri nubere; & ita sequerentur incommoda illa, quæ Conciliū summopere vitare intendit.

CONCLUSIO XI. Mortuo vno coniuge, potest alter iterum nubere: non licet tamen nunc eidem viro, plures simul vxores habere, etsi aliàs licuerit.) Priorem partem tradunt omnes Catholi-

ci, contra Montanistas, & Nouatianos, qui secundas nuptias, vt illegitimas damnabant, quorum errorem amplexus est Tertullianus, vt liquet ex lib. de Monogamia quem ideò Hieron. cap. 1. ad Titum, hæreticum esse docet.

Hoc autè probatur apertissimis Scripturæ testimoniis. Ad Rom. 7. inquit Paulus, Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi; si autem dormierit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Et 1. ad Cor. 7. Si dormierit vir eius, liberata est à lege, cui vult nubat, tamen in Domino.

Vbi notandum est, Apostolum non dicere, si dormierit vir eius primus, aut secundus, sed absolutè vir eius, vt ostendat mulierem, mortuo primo viro, cum secundo posse contrahere; mortuo secundo, cū tertio, & sic deinceps. Quæ ratio est, cur Hier. in ep. 50. dicat, se concedere secundas nuptias, nec damnare trigamosimo nec si dici possit, octogamos. Et Epist. II. refert se Romæ vidisse virum, qui sepelierat viginti vxores, & qui tandem cōtraxit cum muliere, quæ sepelierat viginti viros, neque tot nuptias dānat.

Quamquam negandum non est, esse aliquod incontinentiæ signum, multoties

DE MATRIMONIO CAP. XI. 263

nubere, Vnde Patres interdum paulo asperere agunt in eos, qui sæpius nubunt; non autem quod secundas, aut tertias nuptias, ut malas & illicitas damnent, ut hæretici ipsis imponunt.

Dices secundas nuptias ab Ecclesia non benedici, quod signum est ab illa non approbari. Egregia ratio, quasi vero Ecclesia pateretur, nuptias secundo contrahi, nisi eiusmodi nuptias approbaret. Nō igitur ideo benedictionem denegat secundis nuptiis, quod eas damnet, aut non approbet; sed quia ille qui secundo contrahit, benedictionem in prioribus nuptiis accepit, & congruum non videtur, ut eadem res bis solemniter benedicatur, ut patet in templo, altari, calice aliisque rebus sacris, quæ non nisi semel benedici solent.

Nihilominus in variis locis consuetudine receptum est, ut nuptiæ secundæ benedicantur, si mulier alias non nupsit, & vir tantum sit viduus. Imo Ioan. XXII. statuit ut secundæ nuptiæ benedicerentur, quando vnus contrahentiū siue vir, siue mulier nūquā alias cōtraxit, ne alter propter alterū benedictionis gratia priuetur.

Posterior pars est de fide, ut constet ex Conc Trid. sess 24 can. 2. his verbis. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege di-

uina esse prohibitum, anathema sit. Probatum autem ex c. 19. Matt. ubi Christus reducit matrimonium, ad primam illius conditionem, quam habebat, quando primi parentes matrimonium inierunt, & reuocat facultatem Iudæis concessam, dimittendi uxores, & pluribus nubendi. Vnde Paulus 1. Cor. 7. monet, ut vnusquisque suam uxorem habeat, vitandæ fornicationis causa, suam inquit, id est vnā, non autem duas, aut tres, vel plures.

Obiici solet aduersus posteriorem hanc partem, exemplum Valentiniani Imperatoris pij & Catholici viri, qui legem promulgauit, vt liceret vnicuique plures uxores sumere, teste Socrate lib 4. cap. 27. Respondent aliqui meritò Imperatorem illum reprehendi, quòd ausus fuerit legem à Christo laram abrogare, & contrariam statuere, quo facilius libidinem suam explere posset, ducendo aliam uxorem, primā, ex qua Gratianum genuerat, superstite.

Alij dicunt, eam esse meram Socratis, hominis Arriani, calumniam: si enim Valentinianus tale edictum promulgasset, viri sanctissimi Damasus, Hieron. Ambros. & August. qui circa illius tempora vivebant, totis viribus illi restitissent, & nefandam

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 265

fandam illius impudicitiam scriptis damnassent, quod tamen minimè fecerunt. Quin eximia illius Imperatoris castitas, à variis authoribus celebratur.

CONCLUSIO XII. Matrimonium ratum & nondum consummatum dissolui potest quoad vinculum, tum per professionem Religionis, tum per dispensationem summi Pontificis; non autem consummatum.) Prima pars est definita in Concilio Trident. sess. 24. can. 6. in hunc modum. Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugum, non dirimi, anathema sit.

Vbi nota, dari à iure duos menses à tempore contractus, vt interim coniuges deliberent, an religionem ingredi velint, nec ne, & si intra illud tempus, vnus eorum religionem ingreditur, tandem anno nouiciatus expleto, in iis saltem locis vbi Concil. Trid. est receptum, & professione solemniter ab eo coniuge emissa, poterit alter qui in saeculo remansit, alias nuptias contrahere.

Aduerte etiam, quòd etsi probabile sit, per illud bimestre posse coniuges sibi debitum denegare, etsi non cogitent de religione, contrarium tamen videtur probabilius. Quia cum statim à tempore
de Matrimonio. M

M

contractus, alter habeat potestatem in corpus alterius, potest quilibet debitum exigere quando voluerit, & alter tenetur reddere, nisi in casibus à iure exceptis, qualis est ille duntaxat, in quo alter coniux cogitat de religione: tunc enim dantur duo integri menses, vt deliberet, an debeat ingredi, nec ne, & interim debitum denegare petenti. Quòd si de ea re non cogitat, tenetur reddere.

Secunda pars manifesta constat experientia. Nam sæpe videmus summum Pontificem in matrimonio rato dispensare, & illud dissolvere; ac multi authores fide digni, testantur suo tempore varios Pontifices in ea re dispensasse. Legatur Nauarr. in summa cap. 22. n. 21. vbi affirmat, varios coniuges suo consilio petisse dispensationem matrimonij rati, eamque obtinuisse à Paulo III. & Pio IV. Legatur etiam Henriquez lib. 11. cap. 8. vbi testatur Gregor. XIII. eadem die vndecim matrimonia rata dissoluisse. Idem scribunt plures alij authores, de quorum fide dubitare non licet. Quis autem credat in re adeò graui, Ecclesiam quæ à Spiritu sancto regitur, & illuminatur, errare?

Tertia pars est de fide, definita in Concilio Trident. sess. 24. can. 3. probatur-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 267

que manifestè ex Scripturis: Marci 10.
 Quicumque dimiserit vxorem suam, &
 aliam duxerit, adulterium committit
 super eam, & si vxor dimiserit virum suū,
 & alij nupserit, mœchatur. Similiter
 Lucæ 16. Omnis qui dimittit vxorem
 suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui
 dimissâ à viro ducit, mœchatur. Et Rom. 7.
 Nā quæ sub viro est mulier, viuente viro
 alligata est legi; si autem mortuus fuerit
 vir eius, liberata est à lege viri. Igitur
 viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit
 cum alio viro. Si autem mortuus fuerit
 vir eius, liberata est à lege viri, vt non
 sit adultera, si fuerit cum alio viro. Quæ
 & similia non nisi de matrimonio con-
 summato intelligenda sunt.

Notandum autem, hoc intelligi de
 matrimonio inito inter baptizatos: nam
 matrimonia infidelium consummata, etsi
 dissolui nequeant, quamdiu vterque con-
 iux permanet in infidelitate, aut quando
 vterque ad fidem conuertitur; si tamen
 vnus eorum ad fidem Catholicam con-
 uertatur, & baptismum suscipiat, & alter
 in infidelitate perseuerans, cum eo habi-
 tare renuat, aut nolit habitare sine con-
 tumelia Creatoris, vel pertractione ad
 peccatum mortale, potest fidelis cum alio
 nuptias contrahere, vt patet ex cap.

quanto, & ex cap. Gaudemus. de diuor-
tiis. Cùm enim in eo casu fidelis tenea-
tur vitare consortium infidelis, & Chri-
stus aliunde nolit obligare recens con-
uersos ad fidem, ad perpetuam castitatem:
quam non omnes capiunt, Matth. 19 hoc
enim graue onus esset, & suauitati legis
Euangelicæ parum consentaneum; con-
gruum fuit, vt in fauorem fidei, quæ con-
iugio præstat, possit fidelis matrimonium
dissoluerè cum priori coniuge, & alteri
de nouo contrahere.

SECTIO III.

De impedimentis Matrimonij.

CONCLUSIO I.

Quædam sunt impedimenta Matri-
monij, quæ dicuntur impediencia
tantum; quia scilicet impediunt, ne Ma-
trimonium licitè contrahatur: contra-
ctum tamen non irritant.) Ea his versi-
bus comprehenduntur.

*Ecclesia vetitum, nec nen tempus
feriatum:*

*Atque Catechismus, Sponsalia,
iungito votum,*

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 269

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris.

Susceptus propria sobolis, mors presbyteralis :

Vel si pœniteat solemniter, aut monialem

Accipiat, prohibent hæc coniugium sociandum.

Quid autem per singulas particulas intelligatur, paucis accipe. Imprimis per Ecclesiæ vetitum, intelligitur interdictum Episcopi, vel alterius potestatem habentis, quò prohibetur ex rationabili & legitima causa, ne intra aliquod tempus, matrimonium inter hos, aut illos inearur.

Secundo, per tempus feriatum, intelligitur tempus Aduentus vsque ad Epiphaniam, & tempus Quadragesimæ, currens à feria quarta Cinerum, vsque ad octauam Paschæ inclusiuè. Incipit autem Aduentus à media nocte, quæ præcedit primam diem Dominicam illius, & Quadragesima à media nocte, quæ præcedit diem Cinerum.

Tertiò, per Catechismum intelligitur cognatio olim contracta ab eo, qui tenebat puerum in Catechismo, id est qui tenens puerum respondebat pro illo, ad interrogata Sacerdotis baptizatis. Verùm

talis cognatio, ex probabiliore sententia, ablata est per Concilium Trident. sess. 24. de matrim. cap. 2. vbi expressè statuitur, cognationem spirituales non contrahi, nisi inter personas ibi enumeratas, in quarum numero non ponuntur ij, qui tenent in Catechismo, nisi iidem sint patrini.

Quartò, per sponsalia intelligimus promissionem futurarum nuptiarum alicui factã, vt constat ex supra dictis. Qui enim cum aliqua sponsalia contraxit, non potest, sine peccato mortali, cum alia matrimonium inire, nisi ex iusta causa, promissionem priori factam dissoluat: nihilominus si matrimonium cum posteriori contrahat, sponsalibus legitime non solutis, illud validum erit; quia hoc impedimentum non dirimit contractum, sed tantum contrahendum impedit, sicut & alia de quibus nunc agimus.

Quintò, per votum intelligimus simplex castitatis votum: illud enim matrimonium contrahendum impedit, sed contractum non dissoluit. Et idem dicendum est de voto ingrediendi Religionem, aut suscipiendi ordines sacros, aut nunquam nubendi, quibus merito ab omnibus annumeratur, iuramentum de his rebus.

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 27.

Sextò, per incestum intelligimus copulam carnalem, scienter habitam à viro, cum consanguineis suæ vxoris, vsque ad secundum gradum; vel ab vxore, cum consanguineis viri. Non incurritur tamen hoc impedimentum, per incestum cum propriis consanguineis, neque etiam cum cognata legali, aut spiritali. Porro qui hoc impedimentum contrahunt, non possunt licitè mortuo coniuge, cum alio matrimonium inire. Si tamen secus faciant, matrimonium tenet.

Septimò, per raptum sponsatæ intelligimus, raptum sponsæ alienæ: eiusmodi enim raptus, copulâ subsecutâ, impedit quominus raptor cum rapta, post mortem viri, aut cum alia quacunque, matrimonium legitimè inire possit, nisi præhabeat dispensationem. Et similiter sponsa raptui assensum præbens, non potest siue raptori, siue alteri nubere. Cæterùm hæc pœna non extenditur ad fœminam, alieni sponsi raptricem, quia iura tantum loquuntur de raptu sponsæ alienæ, neque considerant extraordinarios casus, qualis est, quod fœmina virum rapiat.

Octauò, per mortem mulieris, intelligimus interfectionem propriæ vxoris, non quidem animo cum alio contrahendi factam: per illam enim dirimitur matrimo-

nium contractum, vt infra dicitur; sed ex ira, vel odio, aut vindicta ob patrum adulterium. Quamuis enim iuxta leges civiles, qui vxorem in adulterio deprehensam, propria auctoritate interficit, nulla pœna plectatur; quia tamen peccat mortaliter, à iure canonico imponitur illi pœna, vt ad alias nuptias transire non possit.

Nonò, per susceptum propriæ sobolis, intelligitur leuatio proprii filij de sacro fonte, facta animo insidiandi matrimonio, id est, priuandi alterum coniugem debito coniugali, ratione affinitatis spiritualis ex ea susceptione inter eos ortæ. Qui enim eo animo filium suscipit, iustè metetur, vt si vxori superuixerit, ad alias nuptias transire non possit.

Decimò, per mortem presbyteralem, intelligitur occisio presbyteri, priuata auctoritate, & iniustè facta: qui enim ita interficit presbyterum, ad quem spectat matrimonio interesse, meritò illi interdicitur matrimonium; dummodo conuictus sit criminis in iudicio, quia iura cõuictionem exigunt, quæ non habet locum nisi in foro contentioso; cùm in foro pœnitentiæ accusator, & testes externi desint, & solus pœnitens sustineat personam rei accusatoris, & testis,

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 273

Vndecimò, pœnitentia solemnis impediebat olim matrimonium quamdiu durabat; nunc vero, quia non amplius est in usu, illud impedimentum cessauit.

Duodecimò, qui matrimonium init cum moniali professa, quam talem esse non ignorat, non solum inualidè cum illa contrahit, sed etiam illicitè cum quacunque alia, quamquam non inualidè.

Notandum hoc loco, prædicta impedimenta, exceptis interdicto, sponsalibus, & voto, communiter non obseruari, vt recentiores aliqui aduertunt. Quare iis innodati non peccant, etsi matrimonium ineant, sine dispensatione.

CONCLUSIO II. Alia sunt impedimenta matrimonij, quæ dirimentia appellantur, eo quod non tantum impediunt, ne matrimonium licitè contrahatur; sed etiam irritant contractum; ita vt contrahentes separari debeant, nisi iterum validè contrahant.) Ea vero sequentibus versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen;

*Cultus disparitas vis, ordo, ligamen.
honestas.*

Si sis affinis, si fortè coire nequibis.

*Si Parochi, & duplicis desit presentia
testis.*

*Raptave sit mulier, nec parti reddita
tuta.*

*Hac facienda vetant connubia, facta
retractant.*

Primum impedimentum est error, quo nomine intelligitur error personæ, qui tunc contingit in matrimonio, quando vna persona supponitur pro alia, verbi causa, Lia pro Rachele. Tunc autem matrimonium non valet, quia vir non intendit nubere Liæ præsentis, sed Racheli absentis, quæ promissa fuerat. Secus dicendum, quando error cadit in solam qualitatem personæ, ut si contrahas cum Rachele paupe, quam diuitem existimabas: tunc enim validum est matrimonium, nisi consenseris tantum sub illa conditione, si diues es: quia deficiente conditione, deficit consensus sub ea elicitus.

Secundum impedimentum est conditio seruilis, cuius ignorantia irritat matrimonium, quando liber contrahit cum serua, quam putabat liberam: aut vice versa, libera cum seruo, quem liberum esse existimabat. Excipe, nisi seruus per contractum fiat liber ex concessione domini, aut etiam nisi seruitus breui finienda sit, quia parum pro nihilo reputatur.

Tertium impedimentum est votum
solemne castitatis, in religione approba-
ta emissum: per illud enim irritari matri-
monium postea contractum, statutum est
in Concilio Trident. sess. 24. can. 9. &
satis constat ex praxi Ecclesiæ, & com-
muni piorum omnium sensu.

Quartum impedimentum est cognatio,
quæ triplex est, carnalis, spiritualis, & le-
galis. Carnalis reperitur inter consan-
guineos, & irritat matrimonium vsque
ad quartum consanguinitatis gradum in-
clusivè: spiritualis contrahitur in admi-
nistratione Baptismi, & Confirmationis,
vt patet ex supradictis, soluitque matri-
monium inter personas, quæ eiusmodi
cognitionem contraxerunt. Legalis vero
oritur adoptione perfecta, qua quis ex-
traneum eligit in filium, aut filiam; ne-
potem, aut neptem, &c.

Vbi obseruandum est, triplicem esse
cognitionem ex adoptione ortam, nimi-
rum paternitatem legalem, fraternitatem
legalem, & affinitatem legalem; quarum
prima habet locum inter adoptantem,
adoptatum, & adoptati filios, & nepotes
vsque ad quartam generationem. Secun-
da inter filios naturales, & legitimos a-
doptantis, & adoptatum ipsum, quæ durat
tantum, quandiu filius naturalis, & adop-

tius manent sub potestate patris. Quò fit vt ea soluantur mortuo patre, aut alterutro ex filiis emancipato. Tertia inter adoptatam, & vxorem adoptati, item inter adoptatum, & vxorem adoptantis. Atque hæc cognatio est perpetua, sicut & prima, quantumuis adoptio soluantur; ita vt adoptans nunquam possit nubere vxori adoptati, neque adoptatus, vxori adoptantis.

Quintum impedimentum est crimen, quod duplex est, homicidium & adulterium. Porro vt homicidium inducat hoc impedimentum, requiritur primo, vt occidatur coniux, siue vir, siue foemina. Secundo, vt ij qui post mortem coniugis simul nubere volunt, in eam necem simul conspirauerint, nisi homicidium coniunctum sit cum adulterio: tunc enim satis est vnus conspiratio. Tertio, vt coniugem occiderint eo animo, vt inter se postea matrimonium contraherent, aut saltem alter eorum hoc intenderit.

Adulterium etiam, vt prædictum impedimentum inferat, nonnullas condiciones exigit, vel vt adulterans occidat proprium coniugem: vel vt eo viuente, per verba de præsentibus, ducat illum cum quo adulterauit; vel certè promittat se, post mortem coniugis, eam ducturum. Sim-

plex enim adulterium, si cum altero ex illis peccatis coniunctum non sit, non impedit quominus matrimonium, inter adulteros contractum, valeat.

Sextum impedimentum est cultus disparitas, quando scilicet baptizatus, siue Catholicus sit, siue hæreticus, matrimonium init cum non baptizata, aut vice versa: matrimonium enim inter illos contractum, nullius est roboris; etsi persona nondum baptizata, sit Catechumena & fidelis, vt omnes probant ex antiquissima traditione, & praxi Ecclesiæ.

Dixi siue Catholicus sit, siue hæreticus: nam non tantum Catholicus, sed ille etiam, qui postquam baptismum suscepit, fidem Catholicam abiicit, subditus est Ecclesiæ legibus. At verò Ecclesia irritat matrimonium contractum inter baptizatum, & non baptizatam; quare si hæreticus contrahat cum non baptizata, dubium non est, quin illius matrimonium irritum sit.

Neque obest quod Ecclesia non habeat potestatem in hominem non baptizatū: satis enim est, quòd baptizatus illius subdatur legibus. Quia eò ipsò quòd cum inhabilem reddit, ad validè contrahendum cum non baptizata, irritatur matrimonium; quippe quod non potest con-

278 TRACTATUS
furgere, nisi inter duos habiles ad con-
trahendum.

Sed quid dicemus, de matrimonio Ca-
tholici cum hæretica? Respondeo breui-
ter primò, tale matrimonium esse validū,
vt constat ex praxi Ecclesiæ, quæ non de-
clarat illud esse irritum, neque matrimo-
nio coniunctos iubet separari. Quod si
contrarium in quibusdam locis iuris ca-
nonici videtur innui, dicendum est, ibi
tantum prohiberi eiusmodi matrimoniū,
non autem irritari.

Respondeo secundò, Catholicum con-
trahentem cum hæretica, peccare morta-
liter, per se loquendo, eo quod in re gra-
ui violat præceptum Ecclesiæ, quæ iusta
de causa vetat tale matrimonium, tum
ne coniux fidelis subuertatur, tum ne
proles in hæresi educetur. Ex consuetu-
dine tamen variis in locis recepta, & à
summis Pontificibus tolerata, qualis vi-
get in nostra Gallia, probabile est tale
matrimoniū sine peccato contrahi posse.

Septimum impedimentum est vis, seu
coactio libertati, ad validitatem matri-
monij necessariæ, repugnans. Verùm de
hoc impedimento satis superque à nobis
actum est capite præcedenti, conclusio 5.
qui locus consulendus est.

Octauum impedimentum est Ordo sa-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 279

cer, de quo notandum est, eiusmodi ordinem irritare matrimonium postea contractum, ut statuitur in variis locis iuris canonici, ac nouissimè in Concilio, Trid. sess. 24. de matrim. can. 9. Quod generaliter intelligendum est tam de Latinis, quàm de Græcis, apud quos semper matrimonium, post sacrum ordinem contractum, irritum fuit. Quanquam in eo discrepant Græci, à Latinis, quod illi si post matrimonium, ordinem sacrum suscipiāt, possunt licitè matrimonio uti, extra tempus quo altari deseruiunt. Isti vero, si post matrimonium validè contractum, ad Ordines sacros ascendant, ab usu matrimonij perpetuo abstinere debent.

Nonum impedimentum, quod vocatur ligaminis, consurgit ex matrimonio legitimè contracto; qui enim cum vna valide contraxit, non potest aliam, priori viuentem, ducere. Quod ita intellige, ut neque liceat secundam ducere, neque si ducatur, matrimonium cum ea initum valeat, etsi prius matrimonium ratum sit duntaxat.

Hic porro duo obseruanda sunt; primò ob nullam mariti absentiam, etiã si de illius morte dubitetur, posse vxorē alteri nubere. Ius enim ciuile statuens, fœminam posse cum alio contrahere, postquàm

maritum, de cuius vita dubitat, quadriennio, vel quinquennio expectauit, à iure canonico correctū fuit; tum quia in dubio, melior est conditio possidentis, tum quia periculum est, ne secundo nubens, adulterium perpetret, & sacramentum inualidè vsurpet; nullum autem tale est periculum, si diutius expectet, neque de nouo contrahat.

Observandum secundò, si contingat mulierem, postquam matrimonium cum secundo contraxit, certo scire, proprium maritum viuere, eam debere abstinere à consortio alterius; ita vt neque petere, neque ei debitum reddere liceat, quamuis per sententiā Iudicis ad hoc impellatur. Si vero probabiliter dubitet eum viuere, debitum quidem petere non potest, etiā si post adhibitā moralem diligentiam, dubia remaneat; at tenetur illud reddere, nisi petens in simili dubio versetur. Quod si id suspicetur, sine vlllo rationis fundamento, debet suspicionem deponere, & cum eo, cui de nouo nupsit, vt cum vero coniuge, quoad petitionem, & redditionem debiti, se gerere.

Decimum impedimentum est publica honestas, quæ nihil aliud est, quàm propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahēs ab Ecclesiæ institutione, prop-

ter honestatem eius. Equum enim est, & honestati congruum, vt quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit qui cum aliqua sponsalia init, per verba de futuro, cum illius consanguineis matrimonio copulari. Quare ecclesia statuit, vt eiusmodi sponsalia essent sufficiens impedimentum, ad dirimendum subsequens matrimonium contractum inter sponsum, & consanguineas sponsæ, etiamsi sponsa moriatur, antequam matrimonium per verba de presenti celebrauerit. Et idem dicendum de sponsa, respectu consanguineorum sponsi. Qui tamen sponsalia tantum promittit, non incurrit hoc impedimentum.

Notandum est autem primo ex Concilio Trid. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 3. tolli impedimentum publicæ honestatis, quoties sponsalia inualidè celebrantur, quacumque ex causa proueniat eiusmodi inualiditas. Secundo. quando sponsalia validè fiunt, impedimentum illud extendi tantum, vsque ad primum gradum. Vnde sequitur Titium, si inualidè cum Berta sponsalia per verba de futuro contraxit, posse iam validè nubere consanguineis Bertæ, etiam in primo gradu constitutis, nimirum matri, aut filia, aut sorori illius. Si verò sponsalia validè contraxit cum Berta, potest validè matrimo-

nio copulari, cum omnibus consanguineis illius, iis exceptis, quæ in primo gradu constitutæ sunt.

Porro si sponsalia validè contracta, de consensu vtriusque partis soluuntur, censentur inualida, vt declarauit sacra Congregatio Cardinalium. Quare tunc non inducitur impedimentum publicæ honestatis, & consequenter potest Titius validè contrahere, etiam cum aliqua ex consanguineis Bertæ, in primo gradu.

Dices, quid fiet si Titius, postquam sponsalia de futuro cum Berta contraxit, cum illius sorore matrimonium de præsentis contrahat? Nam quatenus validè cum Berta sponsalia contraxit, non potest cum illius sorore validè matrimonium inire, propter impedimentum publicæ honestatis. Quatenus verò cum sorore matrimonium contraxit, non potest propter idem impedimentum, ipsi Bertæ nubere. Quid ergo faciet Titius?

Respondeo cum distinctione: nam vel Titius matrimonium consummauit cum sorore Bertæ, vel non; si non consummauit, tenetur fidem seruare Bertæ, & cum ea contrahere: matrimonium enim cum sorore Bertæ initum, non potuit inferre impedimentum publicæ honestatis, dirimens sponsalia præcedentia.

vt dictum est. Quin potius vi sponsaliorum præcedentium, matrimonium subsequens nullius est valoris.

Si autem Titius matrimonium consummavit, cum neutra matrimonium validè inire potest. Non cum Berta ipsa, quia iam affinitatem, quæ est impedimentum dirimens, cum ea contraxit, ob copulam quam habuit cum sorore illius: at neque etiam sorori Bertæ validè nubere potest, propter impedimentum publicæ honestatis, ex sponsalibus cum Berta initis, ortum.

Vndecimum impedimentum est affinitas, quæ nihil aliud est quàm propinquitas orta inter Titium, & consanguineos Bertæ; & vice versa, inter Bertam, & consanguineos Titij. idque ob carnalem copulam inter vtrumque habitam; cum enim per hanc copulam Titius, & Berta fiant quodammodo vna caro, consequenter consanguinei vnus contrahunt cognationem quandam affinitatis cum alio; quo fit vt omnes consanguinei Bertæ, sint affines Titio, in eodem gradu, in quo consanguinitatem cum Berta participant. Et econtrà consanguinei Titij sint affines Bertæ, in eodem gradu, in quo sunt consanguinei ipsi Titio.

¶ Vbi nota i. ex iure nouo, hoc impedi-

mentum non extendi ultra quartum gradum; ita ut sicut potest Titius validè contrahere cum propria consanguinea, in quinto gradu: ita & mortuâ vxore, cum consanguineis illius, in eodem gradu, matrimonium inire potest. Imò si affinitas orta est ex copula fornicaria, inter Titium, & consanguineas Bertæ, potest ille validè, & licitè cum earum aliqua contrahere, in tertio gradu, ex Concilio Trid. sess. 24. de reformat. matrim. ubi impedimentum affinitatis, ex fornicatione contractum, restringitur ad eos qui in primo, aut secundo gradu coniunguntur. Quod ita intelligendum, ut non modo affinitas illa nō irriet matrimonium, in tertio gradu postea contractum; sed etiam ut neque contrahendum impediat, ut declaratum fuit à Pio V. in motu proprio, qui incipit, Ad Romanum Pontificem.

Nota 2. illud esse discrimen, inter eum qui cognoscit consanguineam propriæ vxoris, in tertio gradu, & illum qui cognoscit consanguineam, in eodem gradu, illius cum qua fornicatus est, quod prior committit incestum, non posterior. Ratio discriminis est, quia non potest aliquis validè matrimonium inire, cum consanguinea vxoris in tertio, aut quar-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 285

to gradu, potest autem cum consanguinea tertij gradus, illius quam fornicariè cogrouit. Ex eo autem quod non potest quis, matrimonium inire cum sibi affini, accessus ad eam specialiter prohibetur, & constituit speciem luxuriæ, à simplici fornicatione distinctam; non autem ex eo præcisè quòd sit affinis. Cum ergo non possit quis validè contrahere, cum consanguinea vxoris, intra quantum gradum, possit autem in tertio, & quarto, cum consanguinea alterius, cum qua fornicatus est, hinc fit vt copula cum priori habita, sit incestus, non autem habita cum posteriori.

Nota 3. affinitatem dirimere duntaxat matrimonium postea contractum: nam si matrimonium præcedat, & postea contrahatur affinitas cum coniuge, per copulam, sequentem, habitam cum consanguinea illius, in eo casu non dirimetur matrimonium, antea validè contractum; adulter tamen non poterit licitè debitum petere à coniuge, siue incestus sit occultus, siue publicus, nisi præhabita dispensatione, quam Episcopus dare potest.

Duodecimum impedimentum est, impotentia, quæ si sit perpetua, sequens matrimonium dirimit, vndecunque proue-

niat. Dicitur autem perpetua, quando nulla humana arte, aut citra periculum vitæ, aut sine peccato, aut sine euidenti, & extraordinario miraculo tolli nequit. Qualis non est quæ tollitur per Exorcismos, vel orationes Ecclesiæ ad hoc destinatas. Quod si impotentia sit temporalis, per eam matrimonium superueniens non irritatur, spectato iure naturæ. Quanquam ex iure Ecclesiastico, Matrimonia impuberum irritantur, ob impotentiam temporalem Dixi impotentiam perpetuam dirimere sequens matrimonium; si enim matrimonio superueniat, illud non dirimit, etsi ratum tantum sit. In dubio autem, an impotentia præcesserit, an non, iudicandum est præcessisse, si prouenit ab intrinseco: secutam verò esse, si ex maleficio, aliaue causa extrinseca oritur. Quia quod à natura inest, semper esse præsumitur, non autem quod aduenit ab extrinseco, nisi oppositum probetur.

Decimum tertium impedimentum est, defectus præsentia Parochi, & duorum testium, in iis saltem locis, ubi receptum est Concilium Trid. Verum de isto impedimento cap. præcedenti resol. 6. sufficienter actum est, neque hic aliquid de nouo, ibi dictis adiiciendum occurrit.

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 287

Decimum quartum impedimentum est, raptus mulieris, ut liquet ex Concilio Trident. sess. 24. de matrim. cap. 6. ex quo loco quatuor colliguntur. Primo matrimonium irritum esse, si raptor contrahat cum rapta, quandiu ipsa manet in illius potestate; secus, si ei nubat, quando est ab illo separata, & in loco tuto, ac libero constituta. Secundò, raptorem siue raptã ducat, siue non, esse ipso iure excommunicatũ: Itemque auxiliũ, concilium & fauorẽ præbentes. Tertiò, eos omnes per sententiam Iudicis, declarandos esse perpetuò infames, & dignitatum omnium incapaces, & si clerici sint, à proprio gradu deiciendos. Quartò, raptorem per sententiam iudicis cogendum, ut raptam, iuxta illius conditionem, sufficienter dotet.

Ut autem ista locum habeant, requiritur primò ut raptor feminam rapuerit, eo animo ut ipsemet cum illa matrimonium contrahat, Quare si eam rapuit, solius fornicationis causa, & postea mutuo consensu simul contrahant, matrimonium valet, & raptor dictas poenas non incurrit, ex communiore sententia. Quia poenæ illæ inducuntur à Trid. contra raptores, violantes libertatem matrimonij. At ille qui, ob simplicem fornicatio-

nem, foeminam abducit, non censetur officere libertati matrimonij.

Secundò requiritur, vt raptor ipse velit cum rapta contrahere. Vnde si eam rapiat ea intentione, vt quidam alius de re non cogitans, aut certè nullo modo per se, aut per alios cooperans, illam ducat in vxorem, poenas illas non incurrit; & si rapta consentiat in matrimonium illius, cuius gratia raptus factus est, nuptiæ sunt firmæ & validæ, eo quòd non sunt contractæ inter raptorem, & raptam. Si tamen ex mandato illius, foemina rapta fuisset, matrimonium esset nullum; quia iam ille, communi iudicio, verus raptor censeretur, esto physicè ad raptum non concurrisset.

Tertiò requiritur, vt foemina nolens, & renitens abducatur: nam vbi abductio violenta non est, raptus locum non habet. Vnde si è domo extrahatur volens, & raptui consentiens, aut dolo circumuenta, aut precibus inducta, raptor dictas poenas non incurrit, & matrimoniũ inter eos contractum valet, si aliunde nihil obstat illius valori. Si tamen foemina consentiat, & parentes, vel alij, sub quorum est potestate, dissentiant, matrimonium non tenet; quia etiam tunc raptus vere locum habet, cò quòd infertur
vis

vis potestati, quam parentes habent in raptam. Quod si parentes id ignorant, tunc matrimonium valet; quia cum desit violentia, abductio fœminæ consentientis raptus dici non potest.

Quarrò non refert qualis fœmina sit quæ abducitur, an virgo, an corrupta, an coniugata, an soluta, &c. Decretum enim de qualibet fœmina rapta procedit, si excipias sponsam de futuro, quæ volens è domo parentum, à proprio sponso abducitur: talis enim raptus iure communi, quod Tridentinum non correxit, à dictis pœnis liberatur, cap. penult. De raptoribus, modo fiat animo contrahendi matrimonium: ad hoc enim sponsus ius aliquod acquisiuit, per sponsalia.

Tandem illud decretum, ex communi sententia non intelligitur de fœmina virum rapiente, tum quia leges non respiciunt casus rarissimè aduenientes; tum quia in odiosis fœminarum sub masculino non continetur. At Concilium Trid. meminit solius raptoris, vt ex textu allato patet. Vnde validum erit matrimonium inter raptricem, & raptum, etsi hic sit in illius potestate constitutus; dummodo cœtera, ad validitatem matrimonij necessaria, adsint.

CONCLUSIO III. Potest
de matrimonio, N

Summus Pontifex valide dispensare in impedimentis omnibus quæ iure Ecclesiastico matrimonium dirimunt. Ratio est, quia Princeps potest valide dispensare in sua lege. At summus Pontifex est Princeps, & superior totius iuris Ecclesiastici: ergo in eo valide dispensare potest; atque adeò in impedimentis, ex solo iure Ecclesiastico matrimonium dirimentibus.

Quo loco duo notanda sunt. Primò, ut Pontifex valide dispenset in illis impedimentis matrimonij (idem dic de aliis omnibus quæ ad legem Ecclesiasticam pertinent) non requiri rationabilem causam dispensationis, quia lex aliqua non aliter obligat, quam Legislatores eam ferens velit illam obligare. Quare si Pontifex nulla rationabili causa inductus velit ut quis, non obligetur ea lege Ecclesiastica, qua matrimonium cum tali impedimento dirimitur, ille à tali obligatione immunis erit.

Ut autem legitima sit dispensatio, iusta aliqua causa eam concedendi necessaria est, & Pontifex aliter dispensans, peccat contra iustitiam distributivam, quæ postulat ut onera æqualiter distribuantur, inter partes eiusdem reipublicæ (in cuius commodum ea potestas illi à Deo con-

cessa est) nisi iusta de causa aliquis dispensari debeat. Utens etiam tali dispensatione, peccat contra legem naturæ, secundum quam partes totise conformare debent, nisi certa ratio aliud exigat. Eorum tamen peccatum non est mortale, nisi per accidens, ratione scandali, aut grauis alterius incommodi, inde orti.

Secundò nota illud esse discrimen inter summum Pontificem, & eos qui ab illo habent potestatem dispensandi, in impedimentis dirimentibus matrimonij, quòd ille validè, illicitè tamen, sine rationabili causa dispensat, in eiusmodi impedimentis, vt dictum est. At verò alij, non modo illicitè, sed etiam inualidè in illis dispensant, nisi iusta causa adsit. Cuius ratio est, quia sicut Pontifex non potest, sine culpa, dispensare in impedimentis prædictis, quando nulla rationalis causa interuenit, ita non potest alteri licite dare facultatem dispensandi, sine iusta causa. Quare nisi aliud aperte constet semper credendum est Pontificem non concedere alicui, facultatem illam dispensandi, nisi rationalis causa occurrat; ac proinde eum, cui potestas dispensandi demandata est, inualide ea uti, si nulla iusta dispensationis causa interueniat.

CONCLUSIO IV. (Non potest Episcopus ordinariè, in impedimentis dirimentibus matrimonij dispensare.) Ratio est, quia non potest inferior ordinariè dispensare in lege superioris; impedimenta autem prædicta sunt inducta, vel à summis Pontificibus, vel à Conciliis generalibus. Quare Episcopus, qui est illis inferior; in dictis impedimentis dispensare nequit.

In casu tamen necessitatis, concedunt communiter Authores, Episcopum in impedimentis dirimentibus, in foro interno dispensare posse, si nimirum impedimentum sit occultum, & matrimonium publicum, bonaque fide contractum, & coniuges sine graui scandalo separari nequeant, vel non sit facilis aditus ad Pontificem. Et ratio est, quia verisimile est, Pontificem in eo casu, non sibi reseruare potestatem dispensandi, in impedimentis matrimonij; cum talis reseruatio, ob legitimam & non suauem Ecclesiæ gubernationem, fieri debeat.

Dixi, & bona fide contractum, nam si mala fide contractum sit, ita scilicet, vt quis non modo sciat, se verbi causa, accessisse ad consanguineam illius, quam postea duxit in vxorem; sed etiam ex ea copula, ortum fuisse impedimentum, di-

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 223
rimens sequens matrimonium, Episcopus
in eo impedimento dispensare nequit, vt
manifestè constat ex Concilio Trid. sess.
24 de matr. c. 5. Sufficit tamen bona fides
alterius coniugum, quia æquum non vi-
detur, vt ob alterius peccatum, innocens
puniatur.

SECTIO IV.

De obligationibus Matrimonij.

CONCLUSIO I.

Coniuges non tenentur per se loquē-
do debitum petere, tenentur tamen
reddere ex iustitia.) Ratio prioris partis
est, quia liberum est vnicuique iuri suo
renunciare, ex cap. Si de terra, de Priui-
legiis, quod saltem verum est, quando
tali renunciatione nulli alteri fit iniuria:
at coniuges non petendo debitum, nulli
faciunt iniuriam, quia etsi tali iuri re-
nuncient, tenentur alteri coniugi debi-
tum reddere, quod satis est. Per accidens
tamen contingere potest, vt coniux debi-
tum teneatur petere, si nimirum putat,
illud moraliter esse necessarium, ad vi-

tandam incontinentiam in alio coniuge.

Ratio posterioris partis est, quia ex iustitia tenetur quisque alteri reddere, quod suum est; ac corpus vxoris ad virum pertinet, in ordine ad vsum matrimonij, & vice versa corpus viri ad vxorem: Ergo vxor tenetur debitum reddere viro petenti, & vir vxori Hinc illud Pauli 2. Cor. 7. vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor, viro, &c.

Quo loco obseruandum est primò, hanc resolutionem procedere, non modo quando debitum expressè, sed etiam quando signis petitur, vt si mulier, præ pudore, non audeat verbis debitum exigere. Ea enim est petitio tacita, seu interpretatiua, quam omnes dicunt sufficere, vt alter teneatur reddere.

Secundò obseruandum est, obligationem reddendi debitum esse grauem, & obligare sub peccato mortali, ex genere suo. Quamquam ex leuitate materiae, interdum vitari potest peccatum, saltem mortale, non reddendo; vt si multoties reddere solitus, vna aut altera vice debitum deneger: nisi exigens in periculo incontinentiæ versetur, aut aliud graue incommodum timeatur.

Hinc collige, à ieiunio excusari eum, qui si ieiunet, non potest vxori debitum

soluere. Quia præceptum naturale reddendi debitum, magis obligat, quam præceptum ieiunandi, quod est Ecclesiasticum. Vxor etiam, quæ ieiunando deformis efficitur, & minus à marito diligitur, vel ei exosa redditur, non tenetur ieiunare. Imo etsi tale incommodum non sequatur, si maritus præcipit vxori, vt non ieiunet, ea à ieiunio excusatur, quando præuidet illum, nisi obediat, grauius laturum, Quia præceptum ieiunij non obligat, cum dispendio amoris, & pacis quæ inter coniuges seruari debet.

CONCLUSIO II. Varias ob causas excusatur coniux à redditione debiti.) Prima est, quando probabiliter reddere nequit, sine graui detrimento, aut periculo salutis. Ratio enim naturalis exigit, vt prius quis salutem suam consulat, conseruando proprium indiuiduū, quam generationi prolis vacare teneatur, Ordo etiam charitatis postulat, vt quis primò, suæ incolumitati vacet, ac deinde aliis, si potest, satisfaciat. Ac denique, qui matrimonium contrahunt, non intendunt se obligare ad vsum coniugij, cum graui suo incommodo. Hinc collige, coniugem excusari à reddendo debito, quando periculum est ne lepra, morbo Neapolitano, seu Hispanico, alioque simili inficiatur.

Secunda causa, propter quam debitum negare, licet, est, ad vitandum graue aliquod nocumentum in bonis fortunæ, aut notabile augmentum rei familiaris comparandum. Ratio est, quia coniuges dum inter se matrimonium contrahunt, sibi mutuò pollicentur industriæ communionem, ad rectam domus gubernationem, & rei familiaris vtilitatem. Quare quoties in hunc finem necesse est vt vir, etiam per longum tempus, absit à propria domo, & consequenter debitum reddere non possit, licitè potest discedere, etiam vxore renitente; quia irrationaliter est inuita. Et ita videmus passim obseruari à viris timoratis, quique vxores suas vehementer diligunt.

Tertia causa sufficiens ad negandum debitum, est quando non supererunt facultates, ad filios alendos. Et ratio est, quia non tenemur id soluere, quod sine graui incommodo nostro, soluere non possumus: at in dicto casu, non potest coniux, sine magno suo incommodo, debitum conjugale soluere. Videns enim se plures habere filios, quàm alere possit, eosque fame confici, mirum in modum torquetur, vitam acerbam ducit, ac interdum in desperationem adducitur. Adeò vt durissimum sit, eiusmodi coniugem

obligare ad reddendum debitum, saltem si in alio non sit evidens periculum incontinentiæ: Et quamvis nonnulli in hoc aliter sentiant, illud tamen apud omnes certum est, si vterque coniux ab usu matrimonij, ob dictam causam, communi consensu abstinere velit, neutrum peccare, cum nemini iniuriam abstinendo inferant.

Quarta causa, propter quam debitum negari potest, imò debet, iuxta nonnullos, est quando exigens, petendo, peccat; sed malim distinguere: nam quando debitum petitur cum aliqua circumstantia, quæ actum ipsum reddit illicitum, ut si sit periculum abortus, tunc debitum reddendum non est; si verò nulla sit circumstantia, qua actus ipse in se fiat illicitus, sed tantum petitio, ut si petens vult castitatem, tunc debitum reddendum est; eò quòd exigens non petit, nisi quod suum est, esto erga Deum peccet. Dico, quod suum est: nam si petens, iure petendi priuatus esset, alter non teneretur reddere.

Quinta causa, propter quam debitum negare licet, est, quando coniux priori bimestri, ante matrimonium consummatum, cogitat de ingressu Religionis, ut supra diximus. Sexta verò est illa, propter quam licet celebrare diuortium, de qua agetur inferius.

CONCLUSIO III. Coniux habens votum castitatis, tenetur illud servare, quantum potest, sine præiudicio alterius.) Explico: Castitatis votum emitti potest à coniuge, vel ante matrimonium contractum, vel matrimonio contracto, ante illius consummationem, vel denique consummato matrimonio. Si primo modo emittatur, notandum est cum qui post votum castitatis, matrimonium contraxit, nunquam licitè posse debitum exigere, ante obtentam dispensationem, ita ut toties peccet lethaliter, quoties petit. Quia nimirum, ratione voti, tenetur ab omni actu venereo abstinere; à qua obligatione non liberatur, per matrimonium superueniens; quoad petitionem debiti: cum per contractum illius non obligetur ad petendum debitum. Si tamen petat, alter tenetur reddere, ut suprà dictum est.

Si votum emittatur secundo modo, id est, post matrimonium ratum, non consummatum, duo notanda sunt. Primò, si fiat votum non petendi debitum, illud valere, adeò ut ita vouens, etiam sine licentia alterius coniugis, non possit licitè debitum exigere; nequidem si secundo matrimonium ineat, nisi intendat se tantum obligare pro præsentis matrimonio.

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 299

Notandum secundò, si coniux absolute castitatem vouet, animo ingrediendi Religionem, & putans, illud vnicum esse medium, ad castitatem seruandam, tale votum valere, & vouentem teneri ingredi, antequam matrimonium consummet. Quòd si dum vouet castitatem, de Religione non cogitat, non tenetur ingredi; sed debet castitatem seruare, quantum potest, sine iniuria alterius: ita scilicet, vt, nunquam possit petere, reddere verò, non nisi, quando alterius petendi habet.

Tandem si coniux castitatem vouet tertio modo post consummatum matrimonium, vel imprimis id facit sine consensu alterius, & tunc votum non valet, nisi quoad obligationem illud seruandi, sine præiudicio alterius; nimirum quoad obligationem, nunquam petendi, & tunc tantum reddendi, quando alter exigendi ius habet.

Vel secundò vouet, alio quidem consentiente, sed sine mutuo pacto, & sic etiam non tenet votum, nisi quatenus seruari potest, sine iniuria consentientis, qui etsi licentiam concedat vouendi, non propterea censetur sibi velle præiudiciũ eo voto inferri, nisi aliud constet ex verbis illius. Vnde & petere potest, & qui vouit, ex consensu illius, tenetur redde-

re, vel tertio ita vouet ut uterque coniux, mutuo consensu, & pacto renunciet iuri, quod alter habet in corpus alterius: & tunc neutri licet debitum petere, aut reddere, ut perspicuum est. Idem autem communis sententia statuit, quando ambo coniuges, ex mutuo consensu, castitatem vouent. Quia uterque tunc intendit se obligare, ad omnimodam castitatem seruandam, abstinendo à petitione, & redditione debiti; quæ voluntas includit virtualiter, mutuam renunciationem iuris, quod alter coniux habebat in alterum. Non enim potest se obligare ad non reddendum, nisi ille qui habet petendi facultatem, ius suum ei remittat.

CONCLUSIO IV. Ut rectus sit usus matrimonij, seruari debet modus, finis, vitatio damni, solutio debiti, locus, tempus; aliæque eiusmodi circumstantiæ, his duobus versibus comprehensæ.

*Sit modus, & finis, sine damno, solue,
cohere*

*Sit locus, & tempus, tactus, ne sper-
nito votum.)*

Quæri hîc potest, an licitus sit usus matrimonij, quando dubitatur de valore illius. Pro explicatione nota, aliud esse scire matrimonium nullum esse; aliud verò ex scrupulo moueri ad credendum

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 301

esse inualidum. Quo posito, tria statuenda sunt. Primò, coniugem qui certò sit matrimonium nullum esse, non posse debitum petere, aut reddere. Ratio est, quia talis copula, ex parte scientis nullitatem matrimonij, esset formaliter fornicaria, vt patet ex c. Inquisitioni, de sent. excommunicationis.

Statuendum secundo, eum qui ex credulitate probabili, & discreta dubitat de validitate matrimonij, teneri quamprimum moralem adhibere diligentiam. vt certior fiat de rei veritate. Quia aliàs coniicit se in periculum peccandi. Interim autem non potest debitum postulare, reddere tamen tenetur: Quia ex duobus malis, quorum alterum necessario eligi debet, eligendum id quod minus; At si ille petat, periculum est ne fornicetur, ex eo autem quod petat, nullum tale periculum oritur: similiter si debitum neget, periculum est ne iniustitiam grauem committit, contra fidem matrimonij datam; at vero si reddat, periculum est tantum, ne materialiter fornicetur, quod minus malum est. Ille igitur debitum petere non potest, & reddere tenetur, vt etiam sumitur ex cap. citato.

Tertiò statuendum est, illum qui ex macro scrupulo, & sine vilo fundamento

timet, matrimonium esse inualidum, debere ad consilium sui pastoris, scrupulum deponere, & liberè uti matrimonio Quod patet, ex capite citato, Inquisitioni, ubi dicitur, eum qui ex credulitate leui, & temeraria dubitat de valore matrimonij, ad sui Pastoris consilium, conscientiam leuis, & temerariæ credulitatis explosâ, licitè posse non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale Quod autem ibi dicitur de pastore, intelligi potest de confessario perito, ac de quouis alio homine docto & timorato.

CONCLUSIO V. Potest mater, in periculo vitæ constituta, sumere pharmacum directè tendens ad ipsius curationem, etsi probabiliter abortus inde sit secuturus.) Ut hoc clariùs intelligatur, Dico in primis, non licere tribuere matri pharmacum, quo directè fœtus ex illius utero expellatur, siue ante, siue post animationem; etsi hoc necessarium putetur, ob curationem matris, quæ in periculo versatur.

Ratio prioris partis est, quia si non licet ob sanitatem, directè procurare pollutionem, quia hoc est contra naturam generationis, multò minus licet, ob talem finem, fœtum ante animationem expellere, cum hoc magis repugnet generationi.

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 363.

Ratio posterioris, quia non licet directè occidere innocentem, vt alius incolumis seruetur. Vnde etsi mors tam matri, quam foetui sit certa, nisi talis medicina adhibeatur, & probabile sit fore, vt mater sanitatem recuperet, si eam sumat, non potest eam sumere; quia nunquam licet tale quid procurare directè

Dico secundò, si foetus non sit animatus, potest mater sumere pharmacum, directè tendens ad curationem illius; etsi probabile sit, abortum inde secururum; quia illa dat operam rei licitæ, & iure suo vitur. Quare si abortus sequitur, hoc est præter illius intentionem, adeoque per accidens: Sicut si ex sumptione medicamenti, ad sanitatem necessarij, & ad eam directè relati, pollutio sequatur, Sed quid, si foetus animatus sit?

Dico tertio, etiam tunc licitum esse matri, vt i medicamento per se & directè ad sanitatem ei restituendam confecto, etsi verisimile sit abortus periculum. Tū quia abortus præter intentionem matris, & omnino per accidens sequitur, vt iam dictum est; tum quia etsi directè innocentem occidere nunquam liceat, licet tamen interdum per accidens, & præter intentionem cum interimere, vt patet,

dum in iusto bello Vrbs aliqua diruitur, in qua sunt multi innocentes, quos necesse est cum aliis perire.

CONCLUSIO VI. Parentes tenentur, ex lege naturæ, filios alere.) Illa enim obligatio oritur ex ipsa inclinatione naturali, quam videmus brutis, cum hominibus esse communem. Excipe nisi parentes ex iusta causa, à tali obligatione liberentur, qualis causa est, si filius habeat vnde decenter, spectato ipsius statu, sustentari possit; aut non possit parens eum alere, sine vitæ periculo, vt si foemina eum procreauit ex adulterio. Potest enim tunc eum hospitali alendum exponere, ea conditione, vt expensis satisfaciat, & rectam illius institutionem curet. Item possunt parentes alimenta negare filiis, ob eas omnes causas, propter quas possunt eos exhæredare.

Quod intellige, nisi filij alimentis simpliciter indigeant, ita vt nec aliunde victum habeant, nec sufficienti robore, arte, aut industria præditi sint, ad victum sibi comparandum. Si enim extrema, aut grauis necessitas adsit, nullo iure excusari possunt à debito eos alendi. Vnde si decoquant id quod ipsis ad sustentationem, à parentibus assignatum est, aut re-auncient, etiam adhibito iuramento, iuri

DE MATRIMONIO CĀP. XI. 305

quod habent exigendi alimenta necessaria à parentibus, si nihilominus simpliciter egent, parentes eos alere tenentur. Atque hoc totum æquè procedit de filiis illegitimis, ac de legitimis.

Tenentur etiam parentes curare, ut eorum filij bonis moribus instituantur, atque adeò ut probos magistros habeant, occasiones peccandi fugiant, præcepta Dei, & Ecclesiæ obseruent, bonis litteris imbuantur, iuxta cuiusque conditionem, & cum deliquerint, moderatè corripiantur, &c. Porro quia hæc facilia sunt, & omnibus nota, in iis amplius non immoramur.

CONCLUSIO VII. Licitum est diuortium inter coniuges, ob varias causas.) Primo ratione adulterij, ut patet ex Matth. 19. 1. Cor. 7. & ex Innocent. 32. quæst. 6. per varia capita. Hinc enim colligitur, maritum diuertere posse ab vxore adulterante, & vicissim posse vxorem relinquere virum adulterantem: quia ubi par est ratio, per debet esse iudicium; ut nempe frangenti fidem, fides frangatur eidem.

Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus non potest coniux ab adultero diuertere. 1. est, si etiam ipse patrauit adulterium. 2. si in alterius adulterium

consensit, verbi causa, vxorem prostituendo. 3. quando adulterans non peccauit, vt si fœmina putans maritum esse mortuum, cum alio contraxit. 4. si coniux innocens adulteranti iniuriam condonat, siue verbis, siue admittendo [ad usum matrimonij].

Secundò licitum est diuortium inter coniuges, ob fornicationem spirituales, hæresim nempe, vel apostasiam à fide. Probatum ex cap. Idolatria. & ex cap. Non solum, 28. q. 1. quibus locis aperte docetur vxorem infidelem, & quæ simulacrum facit, dimittendam esse, quia talis spiritualiter mœchatur. Idem autem dicendum de coniuge in hæresim labente quia etiam hæc est spiritualis fornicatio.

Vbi obseruandum est, Catholicum qui à coniuge infideli propria auctoritate diuertit, non posse Religionem ingredi; quia diuortium illud est temporale, & finitur per resipiscentiam coniugis derelicti, qui habet ius repetendi coniugem, à quo dimissus fuit. Quare etsi ille in Religione professus sit, tenetur redire ad coniugem à se dimissum, si post resipiscentiam ab eo reuocetur; nisi ab illo obtinere possit, vt liberè consentiat, se manere in nouo statu quem suscepit.

Quia nimirum professio illius est irrita, cum ab eo emissa fuerit sine consensu coniugis, vel Ecclesiæ. Vnde etsi nunquam possit à coniuge debitum petere, aut eo mortuo, alteri nubere, quia votum tenet in præiudicium ipsius; tenetur tamen reddere debitum, quoties alter petens habebit ius exigendi.

Quòd si separatus fuit à coniuge hæretico, per sententiam Ecclesiæ, potest, si velit, profiteri in Religione, neque ei fas est ab eo statu resilire, etsi alter resipiscat, & ab eo reuocetur. Imò etsi dimissus resipiscat, antequam dimittens Religionem ingressus sit, non potest impedire, quominus ille ingrediatur, si velit. Neque tamen tenetur dimittens Religionem ingredi, ut à resipiscente separatus manere queat; sed potest in sæculo manens, eum ad suum consortium non admittere, ut apertè colligitur ex cap. Finali, de conuersione coniug.

Ille verò qui ab hæresi reuersus est, non potest Religionem ingredi, sine consensu Catholici in sæculo manentis, quia non potest statum mutare, in præiudicium illius. Vnde si professionem emittat, ea est irrita, & professus à Catholico reuocari potest. Tenetur tamen castitatem seruare quantum potest abstinendo

à petitione, non à reditione debiti, Verum profiteri potest cum consensu dimittentis, etiam si ille sine voto, in sæculo maneat : & sine consensu, si dimittens professus sit.

Tertiò certum est ; vxorem à marito diuertere posse, propter illius sæuitiam, si talis sit, vt sine graui damni corporalis periculo, cum eo habitare nequeat, nisi ipse maritus vxori sufficientem securitatis cautionem exhibeat. Ita omnes ex cap. Litteras, de restit. spol. & cap. Ex transmissa, eodem tit.

Quo loco obseruandum est, quando ratione sæuitiæ coniugis, celebratur diuortium ad tempus, vt experimento constet, num mutet ingenium, aut sufficientem cautionem exhibeat, diuertentem non posse Religionem ingredi, siue licentia coniugis relictæ. Secus si nulla spe correctionis existente, absoluta diuortij sententia celebretur. Quia in hoc casu, ius conjugale per sententiam deperditur, in illo verò tantum suspenditur quoad executionem. Quare in casu illo absoluti diuortij, coniux relictus professum reuocare non poterit, etsi corrigatur, aut de sufficienti cautione prouidere velit.

Vltimò certum est, posse coniuges, ex mutuo consensu, toro separari, etsi non

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 309

voueant continentiam. Possunt etiam
toto separari, castitatem vouere, ex mu-
tuo consensu, etsi neuter Religionem in-
grediatur. Quod tamen non facile per-
mittendum est, propter periculum incon-
tinentiæ. Item ex consensu mutuo, po-
test vterque Religionem ingredi, & pro-
fiteri. Viro autem ingrediente, ex con-
sensu vxoris, tenetur illa similiter ingre-
di, nisi sit vetula, ac de incontinentia mi-
nimè suspecta: tunc enim satis est, quod
castitatem in sæculo voueat. Et idem
dic à fortiori, si vir Religionem non in-
grediatur, sed tantùm sacros ordines sus-
cipiat. Atque hæc tandem de Sacramen-
tis in genere, & in specie, in gloriam Iesu
Christi Sacramentorum authoris, Matris-
que ipsius purissimæ, satis.

DE MATRIMONIO. CAP. XI. 309

venerat continentem. Et quia
toto tempore existit in vobis, ex
vobis. Et si non esset in
vobis, non esset in vobis.
Et si non esset in vobis, non
esset in vobis. Et si non
esset in vobis, non esset
in vobis. Et si non esset
in vobis, non esset in
vobis. Et si non esset in
vobis, non esset in vobis.

et si non esset in vobis, non
esset in vobis. Et si non
esset in vobis, non esset
in vobis. Et si non esset
in vobis, non esset in
vobis. Et si non esset in
vobis, non esset in vobis.

INDEX

CAPITVM ET

SECTIONVM

DE POENITENTIA

DE TRINITY ET FINIS

ET C.

Capitulum I. De poenitentia. fol. 1.
Capitulum II. De poenitentia. fol. 2.
Capitulum III. De poenitentia. fol. 3.
Capitulum IV. De poenitentia. fol. 4.
Capitulum V. De poenitentia. fol. 5.
Capitulum VI. De poenitentia. fol. 6.
Capitulum VII. De poenitentia. fol. 7.
Capitulum VIII. De poenitentia. fol. 8.
Capitulum IX. De poenitentia. fol. 9.
Capitulum X. De poenitentia. fol. 10.
Capitulum XI. De poenitentia. fol. 11.
Capitulum XII. De poenitentia. fol. 12.
Capitulum XIII. De poenitentia. fol. 13.
Capitulum XIV. De poenitentia. fol. 14.
Capitulum XV. De poenitentia. fol. 15.
Capitulum XVI. De poenitentia. fol. 16.
Capitulum XVII. De poenitentia. fol. 17.
Capitulum XVIII. De poenitentia. fol. 18.
Capitulum XIX. De poenitentia. fol. 19.
Capitulum XX. De poenitentia. fol. 20.
Capitulum XXI. De poenitentia. fol. 21.
Capitulum XXII. De poenitentia. fol. 22.
Capitulum XXIII. De poenitentia. fol. 23.
Capitulum XXIV. De poenitentia. fol. 24.
Capitulum XXV. De poenitentia. fol. 25.
Capitulum XXVI. De poenitentia. fol. 26.
Capitulum XXVII. De poenitentia. fol. 27.
Capitulum XXVIII. De poenitentia. fol. 28.
Capitulum XXIX. De poenitentia. fol. 29.
Capitulum XXX. De poenitentia. fol. 30.
Capitulum XXXI. De poenitentia. fol. 31.
Capitulum XXXII. De poenitentia. fol. 32.
Capitulum XXXIII. De poenitentia. fol. 33.
Capitulum XXXIV. De poenitentia. fol. 34.
Capitulum XXXV. De poenitentia. fol. 35.
Capitulum XXXVI. De poenitentia. fol. 36.
Capitulum XXXVII. De poenitentia. fol. 37.
Capitulum XXXVIII. De poenitentia. fol. 38.
Capitulum XXXIX. De poenitentia. fol. 39.
Capitulum XL. De poenitentia. fol. 40.
Capitulum XLI. De poenitentia. fol. 41.
Capitulum XLII. De poenitentia. fol. 42.
Capitulum XLIII. De poenitentia. fol. 43.
Capitulum XLIV. De poenitentia. fol. 44.
Capitulum XLV. De poenitentia. fol. 45.
Capitulum XLVI. De poenitentia. fol. 46.
Capitulum XLVII. De poenitentia. fol. 47.
Capitulum XLVIII. De poenitentia. fol. 48.
Capitulum XLIX. De poenitentia. fol. 49.
Capitulum L. De poenitentia. fol. 50.

